



SFV:s nye kanslichef
Johan Aura:
Glöm inte grundvärdena!



**E-böckerna: är din
personliga integritet i fara?**

Operans konstverk

Bokmässan i Helsingfors

Armenisk filmfestival



Pärm:

E-böckerna är behändiga, men är det bra att någon vet precis allt om våra läsvanor?



När Tove Jansson i ett telefonsamtal på 70-talet fråste åt mig, "Ni är för ung för att förstå", så hade hon helt rätt. Jag var för ung då. **BIRGITTA BOUCHT**, sidan 32.

NATIONALOPERAN firar i år 100-årsjubileum. Många installationer, abstrakta och nonfigurativa konstverk har funnit sin plats i operamiljön. Sidan 18.

» Vi må leva i den bästa av världar. Men det betyder sannerligen inte att alla befinner sig i ett mysighetens lyckorike »

JURYORDFÖRANDE GUSTAF WIDÉN OM BIDRAGEN TILL SOLVEIG VON SCHOULTZ-TÄVLINGEN 2011

SFV:s nye kanslichef: glöm inte grundvärdena	6
Nytt från Studiec centralen	11
E-böckerna och din personliga integritet	12
I operahusets konstverk finns musiken	18
Aurora Karamzin på Svenska Teatern	23
Vinnarna i årets Solveig von Schoultz-tävling	24
Framgångssaga: Armenisk filmfestival	26
Birgitta Bouchts pentalogi	32
Vikingaranas århundraden	39
Wolfgangus, den lekfulle och begrundande mästaren	42
Ernst Viktor Knappe	44
Förhandsinfo: bokmässan i Göteborg	47
Skrivandets vedermödor	48
Bokmässan i Helsingfors	51
Flitigt bokår för SFV	54
Läsbiten: Om något skulle hända	56
Utställningen Regnskogens barn	64
Agneta Eriksson: Barn har rätt till kultur	65

Schildts och Söderströms styrelser föreslår fusion

Styrelserna i Söderströms och Schildts har beslutat föreslå att de två förlagen fusioneras i början av nästa år.

– Båda förlagen går med förlust. Med tanke på de utmaningar som branschen står inför är det nu rätt tid att stärka den finlandssvenska förlagsverksamheten genom att slå ihop resurserna. En fusion möjliggör att vi också i framtiden har en mångfald i utgivning av svenskspråkig lyrik, prosa och faktaalitteratur i Finland, säger Stig-Björn Nyberg, ordförande i Schildts styrelse.

Kaj-Gustaf Bergh, ordförande i Söderströms styrelse, ser samgången som en möjlighet att stärka den finlandssvenska kulturen och därmed bibehålla tvåspråkigheten livskraftig i Finland:

– Vi kan skapa synergier som stärker förlagens viktiga kärnverksamhet: att trygga att de finlandssvenska skolorna får minst lika goda läromedel som de finska, och att kunna erbjuda finlandssvenska författare de bästa redaktörsresurserna, säger Bergh.

– Det finns också stora synergieffekter att dra nytta av inom administration och IT, som kommer att sänka kostnaderna och ge oss möjlighet att skapa en sund ekonomi för denna kärnverksamhet, säger Barbro Teir, vd vid Söderströms. Hon föreslås bli vd för det fusionerade bolaget.

Arbetet med att integrera företagen inleds efter att respektive företags bolagsstämma har godkänt fusionen, vilket kan ske i mitten av november. Fram till dess arbetar båda bolagen helt separat.

Om fusionen godkänns av bolagsstämmorna kommer personalen vid de båda bolagen att flytta ihop så fort det är möjligt, ta i bruk varumärket Schildts & Söderströms och börja harmonisera



Söderströms

verksamheten så, att man tar det bästa från båda organisationerna och jobbar vidare med det. Juridiskt kan det fusionerade bolaget grundas tidigast i februari 2012.

– För våra författare och andra medarbetare innebär fusionen en förbättring såtillvida, att vi i en större organisation har möjlighet att specialisera oss mera. Redaktörerna, som alla fortsätter jobba med sina nuvarande författare och projekt, kan koncentrera sig på innehållet, medan administrationen överförs på andra i personalen, säger Teir.

Alla anställda kommer att övergå som gamla arbetstagare i det sammanslagna bolaget. Mari Koli (litterär chef och vice vd på Schildts) föreslås bli vice vd i Schildts & Söderströms. Integrationsarbetet leds av en koncernledningsgrupp där också Marianne Peltomaa (läromedel), Nils Saramo (IT och digital produktion), Jarl Nyström (ekonomi) samt Jukka Vahtola (Edukustannus) ingår. Schildts vd Johan Johnson avgår efter nästan 20 år på sin post med pension, vi tackar för hans insatser för den finlandssvenska förlagsverksamheten.

Schildts förlag hade 2010 en omsättning på 3,6 miljoner euro och personalen uppgick till 27 personer. Förlaget ger ut allmänlitteratur också på finska. Söderströms förlag hade ifjol en omsättning på 2,8 miljoner euro och en personalstyrka på 20 personer.

Bevingade ord

Det lönar sig inte att skriva böcker om vanliga människor. Vanliga människor läser inte den sortens böcker.

Henrik Tikkanen



Johan AURA

Kanslichef, Svenska folkskolans vänner

SVENSKA FOLKSKOLANS VÄNNERS GRUNDVÄRDEN vilar på orden utbildning och bildning. De här två orden använder vi också flitigt då vi diskuterar hela landets, men också regionernas och lokalsamhällets konkurrenskraft och framtidsutsikter. Man har också betonat vikten av livslångt lärande, som en viktig ingrediens då vi försöker hänga med i en teknologiserad värld som befinner sig i snabb utveckling.

DEN SENASTE TIDEN HAR diskussioner förts kring *resultaten* av denna utbildning. Bl.a. de så kallade Pisa-undersökningarna strävar till att objektivt mäta om undervisningen burit frukt. Genom att jämföra olika länders Pisa-resultat kan man rangordna länderna, vilket har lett till en ganska stor tävlan.

ISAMBAND MED DEN senaste Pisa-undersökningen såg man för första gången i detalj även på de svenskspråkiga skolorna i Finland. Det visade sig att de finlandssvenska skolornas mätresultat i viss mån var lägre än för de finskspråkiga (båda ligger dock ordentligt över EU-genomsnittet och över de övriga nordiska länderna). Mycket förutsägbart ledde resultatet till en politisk diskussion i Svenskfinland, som snabbt fick de ännu mer förutsägbara regionalpolitiska kännetecknena.

MÄTRESULTAT ÄR INTRESSANTA, OCH det är viktigt att vi så objektivt som möjligt kan utvärdera undervisningens kvalitet. Risken är ändå att vi fastnar i tjugiga diskussioner om poängskillnader, och börjar leta efter syndabockar. I stället borde vi nu föra en kritisk debatt om hur resultaten skall *tolkas*. Vi måste också fråga oss vad de små skillnaderna verkligen har för konsekvens för barnens och ungdomarnas framtid, vad vi borde göra, och vad

vi tillsammans kan göra för att förbättra läget. Vi får inte låta Pisa-resultatet bli den enda ledstjärnan för besluten.

HÄR KOMMER SFV:S ANDRA grundvärde in. Bildning. Bildning handlar inte bara om att vi skall proppa oss fulla med information. Synen på läraren som enbart en förmedlare av information har förändrats för länge sedan. Vad innebär det för läraren då information finns tillgänglig överallt och närsomhelst, och många elever kan sitta inne med mer detaljinformation om ett ämne än läraren? Det innebär att läraren allt mer skall ha rollen av en livscoach (för att använda ett ord som inte riktigt ännu har en svensk motsvarighet). Läraren skall visa hur man upptäcker sammanhang, hur man tolkar fenomen, och hur man lär sig tänka kritiskt.

DET HÄR FÖRUTSÄTTER OCKSÅ en betydligt större koordinering av de olika ämnen som lärs ut i skolor, yrkesskolor och högskolor. Lyckligtvis har detta arbete inletts, men det går långsamt och kräver mycket arbete av de som planerar undervisningen, och av lärarna. Tyvärr leder dagens stirrande på mätresultat lätt till en situation där vi inte ser till denna helhet. I stället riskerar vi att börja anpassa undervisningen så att vi får så bra resultat som möjligt i mätningarna. Då tänker vi nog bara på oss själva, och inte på den grupp som det hela handlar om – barnen och ungdomarna.

Svenska folkskolans vänner har ny kanslichef

Teamarbete föder kreativa tankar

– Utbildning och bildning är grundbultarna för SFV, och en del av de grundvärden som de som stiftade föreningen i tiden hade för ögonen. Det är nog något som vi aldrig skall glömma bort, oberoende av hur världen förändras. Det säger SFV:s nye kanslichef Johan Aura, som inledde arbetet i september.

TEXT & BILD: RABBE SANDELIN

JUST NU BEFINNER JAG mig i fas ett av mitt arbete på SFV, det vill säga att bekanta mig med organisationen och dotterbolagen. När vi nu sitter ner för en intervju har jag ännu inte ens hunnit träffa alla organisationer och enheter som är knutna till SFV, säger Aura.

Johan Aura tror på teamarbete, och vill se sig omgiven av med-

arbetare som har synpunkter och delar med sig av sina tankar.

– Tankar och idéer måste få aktiv respons så att man kan bygga dem starkare. Det är också genom att sporra till respons som de verkligt kreativa tankarna och innovationerna föds. I annat fall börjar man lätt trampa på stället, eller ännu värre – halka efter.

Enligt Aura börjar fas två tidi-

gast i början av nästa år, då strukturerna är klara och några riktlinjer kanske kan ritas upp.

– Det sker ju också lägligt då vi nästa år fyller 130 år. Vid jämna år brukar man ju ofta ta ett litet mellanbokslut och kanske se varthän det bär i framtiden.

Bekant från förr, men ny
Svenska folkskolans vänner var

SFV var bekant för **JOHAN AURA** sen tidigare, men han överraskades ändå över bredden på aktiviteterna där SFV är involverad.

Johan Aura utanför SFV:s kansli på Annegatan 12 i Helsingfors.





JOHAN AURA tror på teamarbete.
– Genom att sporra till respons uppstår de verkligt kreativa tankarna och innovationerna.

bekant för Aura sedan tidigare, och medlem i SFV har han varit i årtal. Men då han förbättrade sin arbetsansökan och gick lite mer på djupet blev han överraskad av bredden på aktiviteterna där SFV på olika sätt är involverad.

– Orden ”Svenska folkskolans vänner” säger ju inte längre så mycket om vad organisationen sysslar med. Så man kan säga att upptäckten av SFV:s bredd bara ökade min motivation att söka jobbet. Arbetet som kanslichef är ju ett alldeles konkret sätt att kunna utveckla samhället, något som alltid intresserat mig.

Att syssla med utvecklingsfrågor är inte obekant för Johan Aura. Innan han började på SFV arbetade han som direktör för avdelningen för svenskspråkig utbildning på utbildningsstyrelsen. Utbildning och bildning ligger därför nära om hjärtat.

Glöm ej grundvärdena

– Utbildning och bildning är ju också en av grundbultarna för SFV, och en del av de grundvärden som de som stiftade föreningen i tiden hade för ögonen. Det är nog något som vi aldrig skall glömma bort, oberoende av hur världen förändras, och det ibland blir en utmaning att bokstavligen uppfylla gamla donatorers vilja.

Trots att Aura inte i detta läge ännu vill staka ut några nya ramar för SFV:s verksamhet, säger han att det är viktigt att SFV ak-



tar sig för att alltför lättvindigt ta på sig uppgifter som enligt lag hör till stat eller kommun.

– Det finns både principiella och praktiska problem med detta. Det ger å ena sidan vatten på kvarn åt de politiska krafter som helst skulle se minskad officiell svenskspråkighet i landet, där vi så att säga bekostar alla våra samhällseliga behov själv, och å andra sidan finns det heller ingen praktisk chans att fonderna på riktigt skulle kunna ta över några större samhällstjänster på svenska.

Som exempel nämner Aura att fondernas sammanlagda utdelning i år nätt och jämt skulle täcka kostnaderna för det svenska skolväsendet i Helsingfors under ett år – vi talar alltså om helt andra penningproportioner.

Enligt Aura skall SFV däremot alltid vara på alerten och stöda verksamhet där man kan skapa något utöver det gängse – en guldkant, om man vill formulera saken så.

Var öppen mot finska Finland

Att vara öppen mot det finska Finland och inte isolera sig är också en av överlevnadsstrategierna. Det betyder inte att man går med på lösningar där svensk-

an hamnar i kläm, utan att man arbetar för att uppmuntra den stora finska majoritet som ställer sig välvilligt till det svenska, men som inte deltar i nätdebatter eller har intresse av att försöka överrösta den högljudda grupp som tyvärr hörs mest i debatten.

– Att SFV premierar svensk-lärarna i de finska skolorna och delar ut ett brobyggarpriis är ett bra exempel på denna sorts positiva verksamhet. Vi borde som finlandssvensk gemenskap även bli ännu bättre på att ta fram ”ambassadörer” som kunde öka goodwillen på finskt håll. Det kräver förstås också att det finns finlandssvenskar som vill jobba i förvaltning och i det offentliga – på den fronten ser det tyvärr lite oroväckande ut.

Skärp SFV-bilden

– På vår egen kant och bland finlandssvenskarna kan SFV säkert bli lite tydligare med vad vi står för. Då namnet idag inte säger så mycket om vad SFV gör, måste vi med andra medel kommunicera våra grundvärden, så att vi även i framtiden tas i beaktande då människor eventuellt funderar på donationer och testamenten. Den här finansieringen utgör ändå grunden för hela SFV, och möjliggör allt det goda som SFV kan åstadkomma, säger Aura.

Johan Aura jämför med ett test från verkligheten. Försökspersoner som man ber att välja mellan två gråa läskburkar har mycket svårt att fatta ett beslut. Målar →



Då namnet idag inte säger så mycket om vad SFV gör, måste vi med andra medel kommunicera våra grundvärden, så att vi även i framtiden tas i beaktande då människor eventuellt funderar på donationer och testamenten. Den här finansieringen utgör grunden för hela SFV, och möjliggör allt det goda som SFV kan åstadkomma, säger **JOHAN AURA**.

→ man den ena röd och den andra blå börjar försökspersonerna fort få associationer och kan välja. Att vara grå i den gråa massan leder alltså ingenstans.

– Folk skall framför allt förstå att SFV är politiskt obunden och till för alla. Våra stadgar säger det mycket tydligt: skillnaden mellan SFV och andra fonder och stiftelser är – förutom att vi har tusentals personmedlemmar – att vår huvudriktning är utbildning, bildning och litteratur. Genom en tydlig arbetsfördelning kan fonderna komplettera varandra på den finlandssvenska fondkartan. Men det hindrar

inte att vi dessutom samarbetar där det är vettigt.

Svenskfinland som idé

Johan Aura tror nog på Svenskfinland som idé, men misstänker att själva idébygget på sina håll fungerar bättre än verkligheten.

– Vi vill nog gärna känna att vi hör samman på grund av språket, men i alla lägen är kanske samhörigheten inte så fungerande som vi gärna tror och hoppas. Föreningsfältet inklusive SFV kan bra fungera som brobyggare där politiska eller regionala motsättningar ställer till hinder. Det finns väl inget som bättre ökar

samhörighet än att samlas kring kultur och bildning?

Johan Aura är född i Ekenäs, har släkt i Österbotten, och har under sin arbetskarriär verkat i huvudstadsregionen. Av kulturintressena lyfter han högst teater och idrott.

– Men jag följer också med samhällsdiskussioner och samhällsdebatter, som också är uttryck och avspieglingar av vår kultur i vidare bemärkelse. Tidsbristen gör tyvärr att skönlitteraturen hamnat lite i bakgrunden. Oftast försöker jag läsa bredvid nattlampan, och då brukar sömnen infinna sig efter ett par sidor.



Nytt från Studiecentralen

Datorkurser, media och personlig utveckling

DENNA HÖST HAR VI ett digert program vad gäller kurser och föreläsningar. Vi satsar stort på datorkurser tillsammans med IT3-projektet för föreningsaktiva i Österbotten, Nyland och Åboland. Syftet med kurserna är deltagarna ska få kunskap om olika datorprogram för att underlätta föreningsverksamheten och informationsutbredning till föreningsmedlemmarna. Kurserna är gratis och riktar sig i första hand till dem som hör till en förening vars centralförbund är medlem i Svenska studieförbundet. Datorkurserna ordnas regionvis och på webbplatsen www.studiecentralen.fi hittar du vad som ordnas när. Du kan även ringa respektive regionkansli för mera information.

Höstens kurser och föreläsningar:

14.10 Arbetsglädje inom tredje sektorn, en föreläsning med Christoph Treier om arbetsglädje, motivation, konflikthantering, kommunikation och självkänsla. Föreläsningen riktar sig till personal inom tredje sektorn. Deltagaravgift: 20 euro. Tid och plats: 14.10 kl. 12-15:30 i Folkhälsans hus i Korsholm, Niklasvägen 1.

20.10 Johanna Koljonen, verksam i Sverige, föreläser under te-

mat **Media och makt att förändra världen**. Koljonen kommer att tala om media och public service, dels om balansen mellan sociala medier och s.k. "gamlemedier" samt om den makt att påverka som de nya medierna för med sig. Tid och plats: 20.10 kl. 16-18, SFV-salen, Nylandsgatan 17 D, Helsingfors. Anmälan: info@dua.fi

27.10 Hur klara livets utmaningar? En föreläsning om livskris eller sorg och hur man går vidare. Lena Krantz berättar om tsunamin 2004 och hur hon fått hjälp att bearbeta traumat bl.a. i en självhjälpgrupp. Mary Andrén-Pada föreläser om de verktyg vi har att tillgå för att bearbeta sorg och kriser och inte fastna i det svåra. Föreläsningen hålls 27.10 kl.18 i Vasa stadsbibliotek, Draama-salen. Deltagaravgift: 10 EUR. Anmälan till Eva Åstrand, SÖAF, eva.astrand@soaf.fi.

27.10 Föreläsning "Ett sätt att överleva – om självskadebeteende bland unga" med Sofia Åkerman. I sin föreläsning berättar Åkerman vad självskadebeteende är och hur man kan förstå det. Hon ger också tips på förhållningssätt och tankar som kan vara bra att bära med sig för den som möter unga som skadar sig själva. Sofia har skrivit 3 böcker i

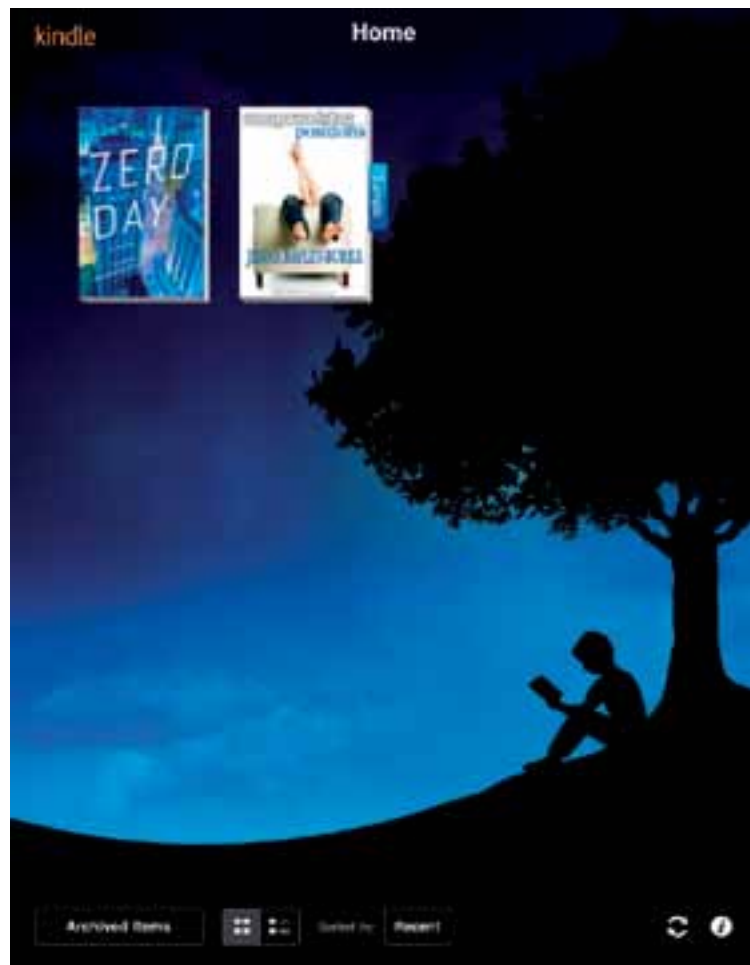
ämnet. Tid och plats: 27.10 kl. 16-18 i SFV-salen, Nylandsgatan 17 D, Helsingfors. Anmälan: info@dua.fi.

1.11 Mia Törnblom föreläser om **Personligt ledarskap**. På ett glädjefyllt, trollbindande och lärorikt sätt inspirerar Mia Törnblom till ett bättre liv, både i ditt arbete och privat. Personligt ledarskap handlar om ansvar, tillit och att hantera relationer. Deltagaravgift: 20 euro. Tid och plats: 1.11 kl 14-16.00 i Vasa övningsskola gymnasium.

MERA INFORMATION FINNS PÅ www.studiecentralen.fi, och anmälan till föreläsningarna, om inte annat nämns, görs till Studiecentralens kansli, tfn 09-612 90 70.

EUROPAÅRET FÖR FRIVILLIGARBETE ÄR på sluttrakan men ännu händer en hel del! I Vasa och Helsingfors ordnas föreläsningar med frivillighet som tema och den årliga Meny-mässan äger rum 30.11 i Gamla studenthuset i Helsingfors. Mera information om Frivilligåret finns på www.tuntilit.fi.

*Med önskan om en inspirerande höst,
Christine Skogman*



I ett mycket uppmärksammat fall gick **AMAZON** år 2009 in i läsarnas Kindle-apparater och program och raderade (ironiskt nog) George Orwells *Djurfarmen*, eftersom e-bokversionen de distribuerat hade oklara upphovsrättigheter.

Läsarna togs på sängen – ingen hade läst användarvillkoren ordentligt. Senare har Amazon medgett att åtgärden var en dålig idé. Böckerna på bilden har inget att göra med fallet.



Med en enkel inloggning kommer man in på **ELISAS** e-bokhandel, som också innehåller över 1600 svenskspråkiga böcker. Men då man registrerat sig på elisa.fi/kirja, har man samtidigt gått med på Elisans användarvillkor (nere t.v.). Det är oklart om Elisans rätt att radera material eller delar av material utan att meddela om saken utsträcker sig till läsarnas datorer och läsplattor.

Läser man böcker skyddade med **ADOBES** DRM går man också med på Adobes rätt diaboliska villkor. Adobe kan stänga användarkontot och åtkomsten "av vilken orsak som helst".

6. Elisans oikeudet ja velvollisuudet

[...]

Elisalla on oikeus tuottaa Palvelu parhaaksi katsomallaan tavalla sekä muuttaa Palvelun sisältöä ja tuotteita tai poistaa osia niistä ilmoituksetta.

10. Tietosuojaja

[...]

Asiakkaan ja Elisans oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi Elisa voi kerätä asiakkaan henkilötunnuksen sekä yhdistää Asiakastiedot ja sisällöissä olevat tunnistetiedot sekä säilyttää näitä tietoja.

12. Palvelujen ja aineistojen muutokset.

Adobe voi milloin tahansa ja ajoittain muuttaa tai keskeyttää väliaikaisesti tai pysyvästi Palvelut tai Aineistot tai niiden osan ilman ennakoilmoitusta.

[...]

13. Irtisanominen.

[...]

d. Adobe voi myös irtisanoa tai keskeyttää Käyttäjän koko tilin tai osan siitä ja/tai pääsyn Palveluihin mistä tahansa syystä.

→ den övergripande frågan: skyddar elektroniska böcker din integritet och dina rättigheter bättre än vad pappersböckerna gör?

Svaret ger EFF som en lista med frågor som var och en kan ställa sig vid köpet av en e-bok, eller då man registrerar sig hos en försäljare för att kunna köpa en e-bok.

EFF påminner om att möjligheten att anonymt och privat kunna köpa och läsa böcker är en viktig del av de principer som samlats under rubriken *ytttrandefrihet*. Om en utomstående part har möjlighet att "över axeln" granska vad du läser, är det en rätt stor invasion av ditt privatliv.

Det finns ingen orsak att i alla lägen misstänka de kommersiella försäljarna för fuffens, men lä-

sarna borde inte heller i utgångsläget tvingas sätta sin tillit till de här företagen. Alla datasystem är sådana, att de trots säkerhetsåtgärder kan utnyttjas fel – antingen vid dataintrång, eller då regeringar i länder med kortare demokratiska traditioner plötsligt får för sig att börja kontrollera vad medborgarna sysslar med. Därför borde försäljarna av e-böcker mycket tydligt redogöra för vad köparna får, så att läsarna kan fatta rätta beslut.

Kan du köpa och läsa en e-bok anonymt?

Fysiska pappersböcker har mycket bra inbyggt skydd av personlig integritet. Man kan bläddra anonymt i dem i ett bibliotek eller en bokhandel, och man kan köpa en

bok med kontanter i bokhandeln. Man kan gömma en bok under sängen så ingen vet att man läser den, och man kan kasta den i soptunnan den då man läst den så att ingen någonsin får veta att man läst den.

Elektroniska böcker riskerar nu att vända allt detta på ända. De som säljer e-böcker har möjlighet att spara data om dig och analysera dina läsvanor. Vissa försäljare håller t.o.m. reda på vilken sida du är på, för att underlätta läsandet på flera apparater. Användarna av Amazons Kindle chockerades år 2009 då de upptäckte att Amazon på avstånd kunde radera e-böcker i användarnas e-boksbibliotek (det skedde med en bok som hade oklara upphovsrätter).

Måste man faktiskt alltid vara inloggad?

Forskarna på EFF säger att minimikravet som läsarna bör ställa är att få bekanta sig med urvalet och bläddra i e-böckerna utan att registrera sig och logga in, och att försäljarna har ett system som inom en skäligen tid rensar data om vilken nätadress som använts, t.ex. 30 dagar. Det är också viktigt att köparna orkar läsa igenom användarvillkoren, och kontrollera att försäljaren inte säljer identifierbar information om köparen och hans/hennes läsvanor till tredje part. Man

skall som läsare också få klarhet i hur bokens upphovsrättsskydd (DRM) fungerar, och det skall också finnas möjlighet för tredje parter att kontrollera att systemen faktiskt fungerar som de annonserats.

I tillägg skulle det vara viktigt att det alltid finns ett system för att radera e-böcker permanent, och att raderingen också innefattar själva köphandeln. EFF hoppas också på att försäljarna småningom inför system som skulle möjliggöra köp av e-böcker som gåvor, utan spår av det ursprungliga köpet.

Var sparas eventuella anteckningar?

McSherry och Cohn påminner också om att understrykningar, marginalanteckningar och "hundöron" är en integrerad del av pappersböckers värde. När det gäller e-böcker sparas anteckningarna och bokmärkena oftast ute på nätet – men det finns inga garantier för att de sparas permanent. En försäljare kan plötsligt få för sig att radera all denna information, som kan vara viktig för läsaren. Medaljens baksida utgörs dessutom av att dessa anteckningar oftast är direkt →

quite enjoying the small office. He just left a message on my voicemail. He wanted to stay with Daphne, but she was insisting he come to this class, so he needed a replacement. So what is it? Partnered stretching? I'm not the most flexible person."

Sophie turned, hiding her face as she choked on her laughter. She should tell him. It wasn't his fault he'd been set up for a most of the time. The temptation to see his face what they'd be doing was big. She picked up a binder and flipped through the pages until she came to the flyer. Turning the binder to him, she pointed. "This is the class."

She picked up a binder and flipped through the pages until she came to the flyer. Turning the binder to him, she pointed. "This is the class."



Det går att göra randanmärkningar och sätta bokmärken i e-böckerna, som här på Amazons Kindle. Marknadsföringsmaterialet säger ändå inget om var dessa sparas (på nätet eller i den egna apparaten), eller vad som händer med dem om tjänsten upphör eller förändras av andra orsaker. Först om man orkar traggla igenom användarvillkoren framkommer det att "Kommentarer, bokmärken, anteckningar, överstrykningar och liknande markeringar som du gör med hjälp av applikationen och annan information du tillhandahåller kan sparas på serverna i USA."

någon annan part) enligt användarvillkoren har rätt att radera, hindra åtkomsten eller ändra i e-böckerna du köpt. Om så är fallet har man enligt EFF köpt en vara utan egentligen äga den, vilket inte borde få ske.

Censur?

En av de största fördelarna med tryckta böcker är det inbyggda hindret för efterhandscensur. Då du en gång köpt en bok kan du läsa den, spara den, dela den med någon, eller – om nödvändigt – gömma den. Samma möjligheter måste även gälla för e-böcker,

anser Electronic Frontier Foundation. Annars riskerar e-boks-systemen att utgöra grund för automatiska censorer långt utöver vad George Orwell eller Ray Bradbury i sina vildaste drömmar kunde fantisera om. Om Amazon kan radera en e-bok utan att fråga köparna, så kan en myndighet i en totalitär regim lika säkert radera eller ändra i en bok som man anser misshaglig. EFF säger att slutmålet måste vara censur-tåliga läsplatlor och system, men att man tillsvidare som läsare åtminstone måste förvissa sig om att e-böckerna inte lagras cen-

tralt på server i länder där censur traditionellt varit ett problem.

Kopieringsskydd av ondo

Diskussionen om e-böckerna har hittills kretsat mycket kring kopieringsskyddet, *Digital Rights Management* eller DRM. Med kopieringsskydd försöker man förhindra att människor gör olagliga kopior, men samtidigt gör man produkten otymplig och svårare att använda. Enligt EFF borde förlagen allvarligt fundera på musikindustrins exempel.

Alla försäljare av musik på nätet hade i tiderna sina egna kopieringsskydd, som ofta dessutom begränsade användandet till några få musikspelare. Musikindustrin har nu helt övergivit DRM, eftersom man märkte att det inte alls förhindrade olaglig kopiering, utan bara var ett hinder för lagliga användare och köpare. McSherry och Cohn på EFF påminner om att DRM på e-böckerna knappast förhindrar olaglig kopiering i större utsträckning än för musik, eftersom allting som kan läsas med mänskliga ögon även kan fotograferas, skannas in och förvandlas till elektroniska kopior – ingen version av DRM kan ändra på det faktumet.

I tillägg till att DRM är krångligt för konsumenten, är de flesta systemen "stängda", utan att utomstående forskare kan kontrollera koden och försäkra sig om att systemen är säkra och inte gör något utöver det som de lovar.

DRM innebär också att en stor del av författarnas och förlagens bestämmanderätt över de egna produkterna flyttats över till de bolag som tagit fram kopieringsskyddet, och läser läsaren till ett visst system (eller flera olika system, om man köper från flera

försäljare).

Musikindustrins exempel är solklart: gör man i stället köpan-det och ägandet av elektroniska produkter tillräckligt enkelt och förmånligt väljer de flesta konsumenter att årligt köpa produkten, och bryr sig inte om att leta fram kopior eller själva kopiera den.

E-böckernas potential riskerar gå till spillo

Finns det inget gott med e-böcker då? Mycket, säger McSherry och Cohn. De digitala böckerna har en enorm positiv potential: På orter utan högklassiga bibliotek kan det vara omöjligt att komma åt intressanta böcker i pappersformat, och e-böckerna gör det också lättare att komma åt information, att arkivera information (det är dyrt att arkivera tryckta böcker), och lättare att indexera och söka i materialet. Men enligt EFF kommer e-böckerna att leva upp till dessa fina förhoppningar enbart om det i systemen finns möjlighet till mer flexibla distributionsavtal. Upphovsrättsinnehavarna borde alltid kunna placera sina verk i s.k. *public domain*, d.v.s. utan upphovsrätt, eller lansera böcker under flexibla upphovsrättslicenser som t.ex. *Creative Commons*. För många författare kunde åtkomsten till t.ex. äldre verk vara vettigare via en fri CC-licens, än att alltid ta betalt av läsaren. Men då måste också de som utvecklar tekniken lämna plats för denna sorts distribution i sina system.

Den nya tekniken skall heller inte få hindra åtkomsten för de som inte alls kan betala (allmänna bibliotek skulle vara värdelösa om böckerna där kostade). Och utvidgar vi horisonten från Europa eller USA märker

vi snart att största delen av den globala läsekretsen knappast har råd att köpa en läsplatta för flera hundra euro för att komma åt elektroniska böcker. Också av detta skäl är det enligt EFF skäl att slopa kopieringsskyddet på e-böckerna, för att därmed sporra till konkurrens, innovationer och lägre priser.

Även läsarna skall skapa framtiden

Innovation och lägre priser är bakbundna av DRM även på annat sätt. Har du hela din samling av e-böcker läst till ett enda DRM-system, kan du inte byta apparat eller läsplatta om något bättre och förmånligare dyker upp i framtiden. Och om man inte kan dela med sig av sina bokupptäckter med vänner som råkar ha ett annat system kommer nog de stora förhoppningarna på e-böckerna allvarligt på skam.

Enligt Electronic Frontier Foundation är det alltså viktigt att e-böckernas framtid inte enbart skapas av författarna, förlagen och försäljarna. Köparna och läsarna borde spela en mycket mer aktiv roll i hur e-böckernas stora potential blir verklighet. Då måste man som köpare vara på sin vakt, ställa frågor, och kräva att tillhandahållarna av e-böcker respekteterar samma rättigheter och förväntningar som hittills gällt för fysiska, tryckta böcker.

EFF:s checklista finns på <https://www.eff.org/wp/digital-books-and-your-rights>

→ kopplade till läsaren, med risken för att de kan avslöjas vid data-intrång eller om myndigheterna enligt eget godtycke vill kolla vad medborgarna antecknar.

Det lönar sig alltså att kolla med försäljaren vad som händer med eventuella anteckningar och bokmärken; sparas de på nätet, eller lokalt där de alltid finns tillgängliga?

Vem äger egentligen boken?

Läsare som köpt en pappersbok har alltid haft möjlighet att låna ut eller sälja boken till vem som helst. Med pappersböcker riskerar du inte att bryta mot något obskyrt användarvillkor, eller att boken plötsligt inte går att läsa för att försäljaren gått i konkurs eller annars bara stängt sin tjänst. Systemet där du som läsare äger den bok du köpt skyddar också mot censur, och uppmuntrar till en andrahandsmarknad som håller koll på priserna och möjliggör bokköp för mindre bemedlade. Inte så med e-böckerna.

E-böckerna har alltid hittills fallit under den upphovsrättsliga termen "licenserad", med alla de tillhörande rättsliga begränsningar gällande vad man kan göra med boken då man köpt den. EFF anser att köparna inte borde nöja sig med att endast få "hyra" innehållet, utan kräva att det inbyggda kopieringsskyddet inte begränsar möjligheten att överföra boken till en annan part. Till detta är också knutet alla tekniska begränsningar, som att en e-bok endast kan läsas på en viss sorts läsplatta eller dator. Det lönar sig alltså att ta reda på om man kan flytta boken från en läsplatta t.ex. till sin bärbara dator eller tvärtom – ifall man tycker det vore bekvämare att läsa så. Kolla också om försäljaren (eller

I operahusets konstverk finns musiken

ELISABETH SANDELIN



Nationaloperan firar i år 100-årsjubileum och det nya monumentala Operahuset vid Tölövikén invigdes 1993. Huset byggdes efter en arkitekttävling på sjuttioalet ur vilken arkitekterna Eero Hyvämäki, Jukka Karhunen och Risto Parkkinen utgick som segrare.



KAIN TAPPER: Inledningsakt

EN MÖRK DECEMBERDAG KLIPPE TE kulturminister Tytti Isohookana-Asunmaa det blåvita silverbandet uppspant framför scenen med en hundraårig skräddarsax från Fiskars. Saxen bars fram av en graciös ballettdansös. Den bejublade inledningsveckan inleddes sedan med operachefen Walton Grönroos tal och sång.

Då anade man kanske inte att operahuset också skulle bli något av den bildande konstens högborg. Många installationer, abstrakta och nonfigurativa konstverk funnit sin plats i den eleganta operamiljön. En del av konsten skapades av finländska konstnärer och skulptörer, med

tydliga anspelningar på operakonst, ballett och musik.

DEN KONSTNÄRLIGA UTSMYCKNINGEN VID Operans huvudentré inskränker sig till en installation av Kain Tapper med namnet *Inledningsakt*. Promenaden över entréplanen blir publikens första kontakt med konsten.

Verket består av geometriska granitblock och figurer på entréplan och utnyttjar väl platsen utanför. En visuell upplevelse som går utmärkt ihop med operans ämnessfär.

Den ljusa interiören kontrasterar kraftigt mot husets kantigt kompakta yttre arkitektur.

I den luftiga entréfoajén möts man av ett konstverk i fyra stora delar med det musikaliskt klingande namnet *Alla Marcia*. Ljudlösa toner av Sibelius Kareliasvit. Färgsättningen i Juhani Blomstedts konstverk i betongmosaik går väl ihop med foajéernas gråblåa Carraramarmorgolv. Konstverket installerades i foajén redan då huset byggdes.

Tanken ledes osökt till det namn arkitekterna kom att kalla atmosfären i huset, skymnings-timma. Utsikten från foajén mot Tölövikén är behagfull och vacker. De stora välvda fönstren vetter mot Tölövikens vatten och Djurgården. →



JUHANI BLOMSTEDT: Alla Marcia.

→ **D**ET ENDA FIGURATIVA KONSTVERKET i operahusets foajéer är bronsreliefen av **Tapio Junno** som föreställer professor **Alfons Almi**. Reliefen är en hyllning till operachefen, sångaren, professorn och entusiasten bakom hela operabygget. Alfons Almi lyckades övertyga våra dåvarande beslutsfattare om att ett nytt operahus behövdes och var med ännu när grundstenen murades. Alfons Almi fick rätt. Vem vill längre opponera sig mot denna vackra, stilfulla och välbesökta kulturbyggnad?

I övrigt är den konstnärliga utsmyckningen kring Helsingforsoperan sparsmakad. Vid ingången från Tölövikens finns en pelaraktig skulptur i grå granit av **Hannu Siren**. *En gäst av sten* höjer sig stram vid Tölövikens ingång.

HUVUDFOAJÉN MED SINA BEHÄRSKADE rena linjer och välvda glasfönster är en sal gjord för att ställa ut konst. Scenkonsten presenteras denna höst med anledning av operans hundraårsjubileum. Kulisser, kostymer och dräkter ställs ut som visar prov på personalens konstnärliga skaparkraft.

På gavelväggarna i huvudfoajén finns ett konstverk i två delar skapat av konstnärsprofessor **Kirsti Rantanen**. Kopparrör, linne och naturfiber är materialen. I norr den sprakande röda *Carmen* och i söder den blåa mera återhållsamma *Juha*. Namnen och konstverket symboliserar utländsk och finländsk operakonst. Carmen hade premiär ett år efter det att operan grundades. Ope-

HANNU SIREN: En gäst av sten.



Bronsrelief föreställande Alfons Almi, av **TAPIO JUNNO**.

ran Juha av Aarre Merikanto på tjugotalet.

Det unika textilarbetet väcker både förundran och beundran.

Den finländska textilkonsten har hittat nya vägar och konstverket har av besökare fått många

nya namn allt från *Korkskruvslockar* till *Genrep*.

NÄRA JUHA OCH DEN södra gavelväggen för trapporna till presidentens foajé. Detta stramt inredda rum förskönades en tid av en vackert inramad skiss av **Albert Edelfelt**. Skissen i kol och akvarell tecknad år 1901 av en smått förälskad 46-årig Edelfelt är ett utkast till porträttet av vår första internationellt kända operasångerska **Aino Achté**. Den unga operasångerskan hade redan debuterat med stor framgång på Stora Operan i Paris och hade blivit den mest be-



RABBE SANDELIN



RABBE SANDELIN

Carmen och Juha, av **KIRSTI RANTANEN**.



RABBE SANDELIN



RABBE SANDELIN

Publiken kan tyvärr inte längre se den vackra skissen på Aino Achté av **ALBERT EDELFE**LT (ovan).

VILLE VALLGRENs finstämda statyett föreställande Achté (t.v.) kan beskådas om man är VIP-gäst på Operan.

römda finska sångerskan när hon stod modell för konstnären. För hundra år sedan grundade den europeiska stjärnan inom dramatiska operor Aino Achté vår opera. Hon var eldsjelen och hennes energi kombinerades med Ed-

ward Fazers sinne för ekonomi.

Den andra oktober 1911 höjde Oskar Merikanto taktpinnen och den stora sopranen intog Aleksanderteaterns scen. Den Inhemskas Operan fick sin första premiärkväll.

Aino Achtés porträtt har flyttats till operachefens rum till personalens sida av huset. Den lilla charmerande skissen har ersatts av en liten osymmetrisk rya i blåaktiga toner.

Vid vip-ingången med många porträtt av operachefer kan man stanna vid en statyett utförd av **Ville Vallgren**. Också den föreställer Aino Achté i någon av hennes firade roller. Kanske Fausts Margareta, Lohengrins Elsa, Tannhäusers Elisabeth eller Tosca som var en av hennes mest bejublade roller.

Nära den lilla statyetten litet undanskymd finner man en byst av marmor av en barsk dam mezzosopranen **Emmy Achté** mor till Aino.

Emmy Ackté hade en vacker mezzosopran och en viss dramatisk begåvning och studerade i Dresden och Paris men lyckades aldrig riktigt med sin karriär →

utomlands. Hon är ändå den finländska operakonstens första stjärna och blev en av de främsta krafterna i det finska operaföretaget som verkade i Helsingfors under **Kaarlo Bergboms** ledning åren 1873-1878.

I Almsalens foajé pågår en frimärksutställning med anledning av jubileumsåret och för tillfället finns inte **Mauno Hartmans** triptyk *De sista frestelserna* här. Hartman gjorde stor succé som scenograf till Joonas Kokkonenes opera med samma namn. Också **Birger Kaipainens** pärlfågel har för tillfället flyttats till personalens sida.

PUBLIKEN KALLAS IN i salongen till tonerna av Ouver-tyren till ung Karls jakt, den första stora finländska operan som hade premiär 1852. **Zachris Topelius** som skrev librettot och **Fredrik Pacius** som komponerade musiken har fått sin förtjänta plats.

På väg in till salongen passerar publiken **Hannu Väisänens** konstverk *Terpischore* och *Linosa*. Konstverk som alluderar till dans och körlyrik under antiken.

Den stilrena salongen i traditionell hästskoform är husets hjärta. Salongens räcken är vita och ridån sammetsblå. Den rödaktiga parketten och bokpanelen skapar operastämning. Platsen där musiken och publiken möts.

Brandridån är ett abstrakt konstverk *Punkt*. Geometriska fält målade på ridåns stályta i matta akrylfärger av textilkonstnär **Kristiina Wiherheimo**. Hon har mångsidigt verkat inom konst och design forskat främst i ljusets och skuggans betydelse

Nyanserna på den svartgråa brandridån varierar beroende på belysningen. När brandridån går upp rinner vardagen av och de bildade konsterna får ge vika för opera- och ballettkonsten.



Terpischore och Linosa av **HANNU VÄISÄNEN**.



NATIONALOPERAN



Operans brandridå är ett abstrakt konstverk av **KRISTIINA WIHERHEIMO**: Punkt.



CATA PORTIN

Aurora Karamzin på Svenska Teatern

DET VAR PÅ TIDEN, utropade säkert många då de hörde att Svenska Teatern sätter upp pjäsen **Aurora Karamzin – de bäst anpassade**. Men den som väntat sig ett gängse historiskt kostymdrama skall förbereda sig på något annat.

– Det var inte bara fina klänningar och handvift på den tiden. Det luktade illa, människorna var knappast särskilt rena in på kroppen, de hostade, hade feber, många dog, många insjuknade i kolera och lungsot och kloform missbrukades, berättar regissören **Åsa Kalmér** i Svenska Teaterns repertoarmagasin *Första raden*.

Pjäsen omfattar hela Aurora Karamzins liv och består av en rad tablåer, där skådespelarna har många dubbelroller. Själva Aurora Karamzin gestaltas av tre skådespelare, och ibland förekommer alla tre i samma scen. Man kunde tro att det hela bäddar för förvirring, men så är det inte. Upplägget bjuder i stället på spännande och tankeväckande dialoger, där ett helt liv kan speglas i några korta meningar, och sammanhang knyts ihop över tidsrymderna. Scenografin och

några snabba repliker förankrar tablåerna i de historiska skeenden som påverkade Aurora Karamzin och hennes familj under storfurstendömet.

Om Aurora Karamzin som historisk person är bara vagt bekant från förr finns det dock ingen chans att få en komplett bild av Aurora Karamzin och hennes liv genom pjäsen (vilket heller inte är meningen). Och eftersom tablåerna avlöser varandra rätt fort, och pjäsen även i övrigt har ett intensivt tempo, kan det vara bra att lite läsa på om Karamzin på förhand.

Skådespelararbetet är bra. Interaktionen mellan de tre Aurororna fungerar speciellt väl. Komediska inslag kan fort övergå i djupt tragiska händelser, men det blir aldrig fråga om ofrivillig komedi. Det finns musikinslag (men pjäsen är inte en musikal). Musiken är modern, några av låtarna rena hitmaterialet.

Pjäsens stora omfång (ett helt liv) är kanske det enda som till sist kanske kan räknas som en liten nackdel. Eftersom alla Aurora Karamzins äkta män, barn och många vänner dog före henne, blir det kanske en eller två scener

för många med en döende person i Karamzins armar. Hennes barns död är emellertid dramatiserat på ett mycket skickligt sätt, som jag inte avslöjar här.

Aurora Karamzin – De bäst anpassade är den sista pjäsen som Svenska Teatern sätter upp på Alexandersteatern på Bulevarden i Helsingfors. Nästa vår blir det inflyttning i det renoverade huset vid Skillnaden, och premiär för **Katarina från Duvemåla**.

Rabbe Sandelin

Manus: Annina Enckell

Regi: Åsa Kalmér

Scenografi: Åsa Kalmér och Ann Bonander-Looft

Dräktdesign: Ann Bonander-Looft

Ljusdesign: Tom Kumlin

Musik: Niklas Brommare

Ljuddesign: Hanna Mikander

Mask- och hårdesign: Pirjo Ristola

Dramaturg: Christoffer Mellgren

Skådespelare: Sophia Heikkilä, Anna Hultin, Ingrid Söderblom, Åsa Wallenius, Veronika Mattson, Sue Lemström och musikern Cecilia Runolf.

Riko Eklundh Thomas Backlund, Mikael Andersson, Henrik Heselius, Jussi Järvinen

”Tillvaron ter sig som ett lika stort mysterium för tjuugoåringen som för åttioåringen.”

Vinnarna i årets Solveig von Schoultz-tävling

Solveig von Schoultz-tävlingen är en årligen återkommande skönlitterär tävlingen i Svenskfinland för personer över 30 år.



SONJA AHLFORS, MARIA INGMAN, IDA FELLMAN, ANN-HELEN BERG OCH ULF ÖVERFÖRS. Pristagare i Solveig von Schoultz-tävlingen 2011.

PRISEN I ÅRETS SOLVEIG von Schoultz-tävling, som gällde noveller, överräcktes av juryns ordförande **Gustaf Widén** vid en ceremoni på SFV måndagen den 5 september. SFV fick in 151 bidrag, och bland dem utsåg prisnämnden följande pristagare:

Första pris, 5 000 euro, tillföll **Ulf Överfors** (född 1946), Jakobstad, för novellen ”Kastraten”. På ett aforistiskt avklarat språk beskriver han en individs utsatthet och utanförskap i ett efterkrigstida Finland fjärran från sociala skyddsnät. Textens skenbara realism blir ramen för ett intensivt drama om själens ensamhet och kroppens längtan.

Andra pris, 3 000 euro tillföll **Ann-Helen Berg**, (född 1966),

Åbo, för novellen ”Där du är någon annanstans”. I denna konstfullt komponerade sorgesång om broderskap och moderskap bildar rädslan refräng och kärleken klangbotten. Med ljuv sinnlighet och skoningslös svärta skildrar Berg utsatthet och beroende ur ett perspektiv som överger realismen för en helt egen trovärdighet.

Tredje pris, 2 000 euro, tillföll **Ida Fellman**, (född 1972), Helsingfors, för novellen ”Mötesprocesser”. Med drabbande fysisk påtaglighet gräver sig Fellman rakt genom konsultjargongen ner till de verkliga mötenas bräcklighet och riskfylldhet, där våra kroppar är öppna mot världen och vi famlar mellan äckel, öm-

het och attraktion.

Ett hedersomnämmande gick till **Sonja Ahlfors**, (född 1978), Esbo, för novellen ”Stilla”. I denna berättelse om en mor och hennes stumma barn delar kärleken och avståndet boplat och tystnadens avgrundssvalg rymms mitt i dagisvardagen. Genom modersmedvetandet manas språkets och samtalets stora mysterium fram, och alternativa kommunikationsvägar anas.

Ett hedersomnämmande gav också till **Maria Ingman** (född 1965), Sibbo, för ”De roliga korten tar slut vid 40”. Det är en skickligt gestaltad berättelse mitt i nuet med Facebook som arenan för den illusoriska drömmen om evig vänskap och bekräftelse.

Prisnämndens ordförande **Gustaf Widén** blickade i sitt tal tillbaka på författaren som gett tävlingen sitt namn.

– Få författare kan skildra relationen mor-dotter med sådan nästan brutal skärpa som Solveig von Schoultz. I hennes sena novellsamling ”Kolteckning, ofullbordad” från 1983 finns en liten berättelse, ”Halvtre en morron”, som på en skenbart vardaglig prosa öppnar perspektiv på ett helt samhällsmönster. Scenen är en nattlig lägenhet, där en mor väntar på sin tonårsdotter. Flickan brukar inte vara så sen, men nu har hon gått ut med kompisar, vacker, strålande, förälskad. När hon äntligen kommer hem är allt förbytt, blicken slocknad, tomheten har bosatt sig i varje nervtråd. Någonstans anar man ett svek; halsen har blåmärken som vittnar om våld. Men ingenting sägs ut – och vad kan modern göra, annat än närma sig dottern med kärleksfulla ord?

”Var och en ska igenom det. Det tar lång tid innan man förstår att man duger alldeles ensam. Och det gör ont det med. Men man lär sig.”

– ”Halvtre en morron” är en suverän novell, samlad till sin struktur med dolda djup under den vardagliga ytan. Tonläget är mörkt, eller åtminstone realistiskt mörktonat. Livet är svårt och svårast av allt är att skapa relationer som bär genom tillvaron, säger Widén.

Kärleksbrist som tema

Enligt Widén kunde texten han citerade gott ha lämnats in till årets Solveig von Schoultz-tävling.

– Det handlar i frapperande hög grad om kärleksbrist, gestaltad ur en medelålders kvinnas perspektiv. Män och kvinnor tycks röra

sig i olika världar, äktenskap går i kras, alkoholismen frodas och ett accelererande familjevåld gör nuet till ett helvete för många av novellernas huvudpersoner. Jag läste de flesta texter dagarna kring massakern i Norge, och upplevelsen närmade sig existentiell klaustrofobi.

Widén anar att mycket byggs på skribenternas egna upplevelser.

– Många bidrag uttrycker en skyddslöshet, där texten blir ett rop på bekräftelse men där krafterna inte riktigt räckt till för en konstnärlig bearbetning av materialet. Orden blir en bön om att ingå i ett sammanhang. Man måste helt enkelt skriva av sig för att utvärda.

Enligt Widén blir Solveig von Schoultz-tävlingen därför en sorts katalysator för det som rör sig i en förträngd verklighet, för den ångest och utsatthet som gömmer sig bakom finlandssvenskhetens ljusa fasad.

– Vi må leva i den bästa av världar. Men det betyder sannerligen inte att alla befinner sig i ett mysighetens lyckorike.

Widén jämför bidragen till SFV:s båda tävlingar, Arvid Mörne-tävlingen för skribenter under 30 år och Solveig von Schoultz-tävlingen för deltagare över 30 år, och ställer frågan om ungdomens trevande försök till livsorientering senare övergår i ett mera moget accepterande av våra villkor?

– Det kan man knappast påstå. Egentligen är själva grundackordet tämligen likartat. Tillvaron ter sig som ett lika stort mysterium för tjuugoåringen som för åttioåringen.

Juryordförande Widén berättar att flera av de bästa bidragen tar avstamp mitt i dagens värld med

nätet och Facebook som uttryck för en kanske illusorisk gemenskap. Andra för oss in i en mera tidlös problematik, där själva grunden för vår existens gungar.

– Men mitt i allvaret stöter man ibland på en befriande humor med rötter hos Mark Twain. En sämre förebild kunde 2000-talets förhoppningsfulla prosaister förvisso ha.

151 bidrag

Prisnämnden hade i år sammanlagt 151 bidrag att ta ställning till. Enligt juryn var den språkliga nivån påfallande jämn; ett tjugotal texter fanns med i diskussionen kring pris och hedersomnämmanden.

– Det svåra är alltid att jämföra olika stilarter, en väl sammanhållen men konventionellt skriven prosa i relation till mera experimentella uttrycksformer. Viktigast är ändå att texten har klara konturer, att man kan stiga in i den som i en målning, att blicken möter ett landskap som näthinnan förmår fokusera. Där språk och motiv är samstämda blir natur och människa en helhet, säger Gustaf Widén.

– Som det heter i det segrande bidraget, där människan som offer för det yttersta övergrepp klär av sig vid en flat sten vid stranden för att simma ut mot sitt öde: ”Stenar har alltid tjänat människan. De har varit hennes vapen och verktyg. De ligger till grund för hennes hus och är hennes skyddsmurar. Det är i sten hon huggit avbilder av sig själv och sina gudar. Det är på stenar hon offrat. Det är under stenar hon har sin dödsboning”.

Till årets prisnämnd hörde förutom Gustaf Widén fil.mag. författaren Freja Rudels och litteraturforskaren, kritikern Julia Tidigs.

Framgångssaga: Armenisk filmfestival

Dramatiska landskap, knivskarpa intellekt och en urgammal kristendom präglar Armenien. Ett land sargat av krig och naturkatastrofer. Men också ett land med genialiska schackspelare och en samhällskultur som dyrkar flit och utbildning. Armenien har rest sig ur askan många gånger och på många fronter. Idag återstår bara spillrorna av en stark filmindustri, men fortfarande ordnar man årligen en internationell filmfestival i huvudstaden – och filmskaparna tror på framtiden.

TEXT & BILD: ANNA BLOM



ARMENIEN ÄR VÄRLDENS ÄLDSTA kristna statsbildning, "inpressat mellan aggressiva muslimska grannar", som armenierna på gatan uttrycker saken. Listan på katastrofer som drabbat landet är lång; Ett blodigt och bittert krig mot Azerbajdzjan slutade med eldupphör 1994, men konflikten om området Nagorno-Karabach är ännu olöst. En jordbävning på 80-talet krävde 25 000 dödsoffer. Folkmordet där över en miljon armenier mördades i Turkiet i början av 1900-talet sätter fortfarande spår i relationerna med Turkiet och i armeniernas självbild av ett evigt utsatt och plågat folk. Turkarna förnekar envist folkmordet. Armenierna är kristna bland muslimer och försöker desperat balansera i en geopolitiskt så gott som

Regissören **HARUTYUN KHACHATRYAN** föraktar Hollywood men älskar Kaurismäki "Hans filmer har hjärta och han dricker mycket. Jag tycker om alla drinkare".

omöjlig situation.

Och så var det ju Ryssland också. Jätten som skickligt spelade ut de kaukasiska länderna mot varandra och lämnade regionen i ett politiskt kaos. Konflikterna pyror under ytan och hatet mot turkar och azerer är kompakt. Iran däremot verkar ses som en någorlunda okej granne. Vi stöter på ett gäng iranska cykelturister på ett vandrarhem i bergen. De har toppmoderna cyklar, vältrimmade kroppar och deras yngsta medlem talar gärna med väs-

terlänningar – över en kopp te. Våra öl får vi dricka själva. Men det finns gott om iranier som är trötta på alkoholförbudet i Iran och kommer till Armenien för att festa loss rejält över veckosluten. Relationen länderna emellan blomst-

rar åtminstone privat och kulturellt. Den världsberömda iranska filmregissören **Abbas Kiarostami** är en självskrivna gäst på Armeniens internationella filmfestival *The Golden Apricot* som ordnas varje sommar i Jerevan. En internationellt erkänd festival som lockar också västerländska filmskapare.

Rik filmkonst

Filmregissören **Harutyun Khachatryan** är chef för *The Golden Apricot*. Han tar emot på festiva- →





ARARAT ligger idag i Turkiet, men kastar sin historiska skugga över den armeniska huvudstaden Jerevan.

→ lens kontor i centrala Jerevan. En mörk och intensiv man, uppenbarligen smickrad av det utländska intresset.

– Du är en fantastisk journalist och en vacker kvinna, utropar han med öppna armar på festivalens obskyra kontor.

Dessvärre visar sig detta också vara de enda ord han kan på engelska och fem minuter senare är intervjun över. Harutyun släntrar ut ur kontoret med en svart hatt, en smäktande blick och en ljud-

lig slängkyss. Han lovar att bjuda mig och alla mina vänner på en middag någon kväll inom en snar framtid.

– Då skall vi verkligen diskutera filmfestivalen och den armeniska filmkonsten på djupet, betyder han via tolk.

Han ska ringa när han hinner. Tills vidare får jag intervjua hans sekreterare istället. **Susanna Harutyunyan** visar sig vara en kultiverad filmkännare av stora mått. Hon studerade film i

Moskva på 80-talet.

– Då kunde ingen ana att hela vår filmindustri skulle rasa samman några år senare.

Den ryska filmtraditionen är ofantligt rik med namn som **Eisenstein** och **Tarkovskij**. Även Armenien har fött fram stora regissörer, av vilka kanske **Parajanov** och filmen *Granatäpplets färg* från 60-talet, är den som anses viktigast.

För filmbranschen var kollapsen total då Sovjet föll på 90-talet.

– Alla våra system för produktion och distribution totalförstördes. Nu måste vi komma med i internationella samproduktioner, till exempel med Europa, för att kunna skapa film överhuvudtaget.

Sällsynt framgångssaga

Numera är den årliga budgeten en miljon dollar för all film i Armenien. Jämförelsevis använder filmstiftelsen i Finland cirka 13,5 miljoner euro per år till att stöda

filmproduktion. Finska filmfestivaler stöddes med 440 000 euro 2010. Golden Apricot fick under de första tre åren inget stöd alls av staten, men ändå har filmfestivalen blivit en framgångssaga. – En av de verkligt få armeniska framgångssagorna, säger Susanna torrt.

Hon ger mig Harutyuns hela filmproduktion i dvd-format, allt ordentligt översatt till engelska. Den film hon rekommenderar varmast heter *Gränsen*.

”Den handlar om gränser mellan oss människor, om gränserna för kärlek” hann Harutyun förklara innan han gled iväg ut i Jerevans vimmel.

– Det är den moderna armeniska film jag älskar mest. Den förlitar sig helt på bildernas kraft och innehåller ingen dialog, säger Susanna.

Och sannerligen. Filmen är vacker, bilderna är storslagna, tempot otroligt långsamt och poetiskt. Harutyun ringer inte. →

→ Vi fortsätter på vandringsresa i bergen istället, en spännande resa genom fantastiska bergslandskap beströdda med urgamla kloster och kyrkor. Vi träffar Armeniens motsvarighet till sannfinländare, unga män fullständigt uppfyllda av sitt eget lands förträfflighet. De skjuter vilt i luften och visar hemliga grottsystem där armeniska nationalistkämpar gömde sig för fienden på 20-talet. "När de insåg att deras gömställe var avslöjat, att de skulle bli tillfångatagna, sporrade de sina hästar utför stupen, mot en säker död". Vi står skälvande och stirrar ner i avgrunden nästan 100 år senare, oförmögna att fatta denna överspända passion för ett land.

Efter en veckas vandrande ringer telefonen. Det är Harutyuns unga tolk. Hon meddelar att Harutyun önskar oss välkomna till restaurang den Gyllene Tul-

panen i övermorgon.

Bättre vodka än vin

Den Gyllene Tulpanen är den finaste restaurangen i hela Jerevan. Tolken Kristine är slående vacker i en åtsittande klänning och högklackade skor. Vi äter som kungar och dricker vodka till maten.

– Jag älskar människor som kan dricka, skrattar Harutyun.

Nu går det bra för honom. Han har precis fått ett stort kulturpris av presidenten, han är populär, en viktig auktoritet på sitt område. Men han vet hur det är när det inte går så bra. När man är ensam och fattig och allt försvinner.

– På 90-talet fanns ingen filmindustri. Då jobbade jag på byggen. Det gick ganska bra till slut. Jag var byggleddare. Egentligen är det inte så annorlunda än att göra film. Man ser framför sig hur det ska bli och organiserar arbetet.

Harutyun är den första armenier vi träffar som inte är fylld av hat mot grannländerna. Inte ens mot Turkiet. Han har förståelse för allt och alla, en djupt bildad och human person. Konstnär och poet. Lite svår, men varm. Även han älskar sitt land, men han är ändå kapabel till självkritik.

– Egentligen är de bättre på att dricka i Georgien. De har mycket bättre vin än oss, suckar han och sveper vodkan.

Armenien har inget vidare vin, men de har Ararat. En riktigt god brandy, döpt efter berget som ses som en symbol för hela Armenien. Irriterande nog är berget inte längre armeniskt. Det ligger numera på den turkiska sidan om gränsen. Men det syns bra från Jerevan, och kastar sin historiska skugga över huvudstaden.

SUSANNA HARUTYUNYAN har varit med och organiserat the Golden Apricot sedan idén till festivalen föddes på en middag under en annan festival i Europa. Där svor Harutyun heliga eder på att det skulle skapas en internationell filmfestival i Armenien också. "Och han är en person som genomför allt han säger".



Birgitta Bouchts pentalogi

Hur tiden arbetar inom oss

TEXT: BARBRO ENCKELL-GRIMM • FOTO: CHARLOTTA BOUCHT

BIRGITTA BOUCHT HAR VARIT flitig. De senaste åren har man kunnat läsa tre böcker av henne. Först ut var *Med ålderns rätt*, 2010, en antologi om åldrande som hon sammanställt tillsammans med **Tomas Mikael Bäck**. Sedan kom *Katten i Ediths trädgård*, en lättläst bok om **Edith Södergran** berättad genom hennes katt Totti och med flera dikter av Södergran, rikt och fint illustrerad med foton. Samma vår, 2011, hade vi romanen *Tusenblad, en kvinna som snubblar*, på bokhandelsdiskarna.

Något syns skymta i alla tre verk, något som jag har svårt att få tag i. Det handlar om tiden, hur man omvärderar sitt liv och sina upplevelser och läsningar. Något händer på vägen, vad? Till min glädje accepterar Birgitta Boucht min förfrågan och jag får komma för att göra en intervju med henne.

– Egentligen började det redan 2008 med en barnbok, *Dygnet har 179 timmar*. Jag hade lust att skriva en barnbok som omväxling. Boken handlar om en flicka som är tidsforskare. Den handlar om mycket annat också, om olika familjeformer, möten mellan generationerna och om omsorg och ansvar. Men de centrala, uttalade frågorna är de om tid. Varför har en del bråttom och andra alldeles för mycket tid? Varför känns det ibland som om tiden rusar iväg, ibland som om den kröp framåt? Vad är bortkastad tid?

Bitte tillägger att hon inte planerade det hela så här. Men nu i efterhand ser hon sambandet. För sedan kom boken hon skrev tillsammans med **Mariella Lindén**, *Sökord* (2009).

– Den utgår från **Harriet Clayhills** och en brevväxling vi hade när vi flyttade hennes bibliotek. Clayhills hälsa vacklade och

vi ville rädda hennes bibliotek med kvinnolitteratur. Mariella sörjde sin bror som nyligen omkommit i en olyckshändelse och jag befann mig också i en svacka. Det var en tid av omorientering för alla inblandade och brevväxlingen kretsade mycket kring det, via olika praktiska omständigheter. Sökorden *Vänskap, död, rum, brev och böcker*, säger det mesta om hur det var.

SÅ KOM MED ÅLDERNS rätt där Boucht medverkat med sin erfarenhet av omläsning. Hon recenserade som 34-åring **Tove Janssons** bok *Solstaden*, som handlar om ett samfund åldringar. Efter två läsningar gav hon en rätt negativ recension i radion.

– Jag tyckte mest Jansson var elak mot de personer hon skildrade, att hennes mänskossyn var omedveten och ointressant. Jag kunde inte se det hon beskrev.





När jag läste om boken trettiofem år senare tyckte jag den var underbar, herrejess vad hon är rolig. När Tove Jansson i ett telefonsamtal då på 70-talet fråste åt mig, "Ni är för ung för att förstå", så hade hon helt rätt. Jag var för ung då.

– Uppaktan till Tusenblad var bland annat en promenad jag gjorde tillsammans med en svärson på Brändö, på Åland. Han pratade om **Hemingways** *Den gamle och havet*, hur han älskar den och läser den varje sommar. Jag tänkte att man borde skriva en kvinnlig variant, för He-

mingways är ju onekligen ganska macho. Ett badkar är ju som en båt, och Tusenblad ligger där och tänker tillbaka på sitt liv, kämpar för livet.

– På ett sätt började jag arbetet på Tusenblad när jag var tolv år. Jag hade utsett mig själv till att bli ett finlandssvenskt underbarn och skulle skriva en memoar om en 82-årig kvinna, ett sorgligt mänskoöde. Men så kom min trettonårsdag och då var allt för sent. Jag minns hur jag låg i sängen och grät när familjen kom för att uppvakta. De förstod inte alls vad som gått åt mig, men jag

tänkte att nu blev det ingenting av mina planer.

JAG BERÄTTAR ATT JAG läst romanen två gånger. Första gången tyckte jag att recensenterna överdrev Tusenblads olycka. Visserligen finns där mörka stråk, men vems liv saknar sådana? Andra gången jag läste boken, ett halvt år senare, tyckte jag att den var tröstlöst sorglig och grät mig genom stora delar. Bitte berättar att hon också, ibland när hon söker efter stycken att läsa högt, känner gråten komma. "Och många tar handlingen

oerhört bokstavligt. Jag har fått många frågor om jag har halkmatta i badkaret. Sanningen är att jag inte har något badkar."

– Huvudpersonen Tusenblads namn kommer från hennes mamma Gretas föreställning om att ha ett barn att forma, att skriva på sida efter sida, och riva sönder. Bilden är destruktiv. Men samtidigt tycker jag ju att Tusenblad levtt ett rikt liv. Hon har läst hela stadsbibliotekets avdelning för världslitteraturen och den vägen varit med om mycket. Ja, den handlar om hur man bär på sina egna minnen och vad man gör med tidigare generationers upplevelser. Det fanns en stor tystnad kring krigsupplevelser när jag växte upp, säger Boucht.

Här kan jag inte låta bli att komma med en fråga som kan tyckas falla lite utanför protokollet. "Hur mycket lyssnade ni då?" Och Bitte byter infallsvinkel:

– Ja, det finns gränser för vad man vill belasta sina barn med. När mina barn ställde frågor när vi stod inför skilsmässan hade jag ett mantra, "det ordnar sig nog". Det gjorde det ju också, men kanske inte så som man då tänkte sig".

MEN TIDEN DÅ? DET handlar om fördjupning av erfarenheten, hur allt händer inom en kontext som finns runtomkring. Boucht berättar att hon steg upp på natten och läste i **Solveig von Schoultz** självbiografiska prosabok *Längs vattenbrynet* från 1992. Där skriver hon om hur svårt hon hade att anpassa sig till det österbottiska kustlandskapet. Hon var van vid stränderna i Pellinge där man visste var man hade stränderna och vattnet. I Österbot-

ten, dit hon kom med sin andra man **Erik Bergman**, var vattnet med landhöjningen, kustremsan, ja hela landskapet mer oberäkneligt. Men hon vande sig vid det.

– Så föreställer jag mig tiden, erfarenheten. Att man går vid ett vattenbryn som ändrar sig.

DEN SISTA DELEN AV Bouchts *Pentalogi*¹ är LL-boken *Katten i Ediths trädgård*. Att Bitte började skriva lättläst berodde på att hon deltog i en tävling, och vann den svenska delen. Det var 1986 och boken hette *Lösa lappar om mormor, Marjut och döden*.

Hon rycker lite med axlarna och säger att hon inte riktigt kan förstå varför LL-genren har så svårt att vinna gehör. Folk värjer sig och fnysar. De tror att de trängs in i ett begränsningfack om de läser lättläst. De förstår inte. De förstår inte ens att de inte förstår.

I KATTEN I EDITHS trädgård bekantar vi oss med Edith Södergrans liv och hennes dikter. Replikerna går via katten Totti, som på katters vis är vidsynt. Totti förstår sin matmor, men också **Hagar Olsson** som svek Sö-

dergran. "Kanske hon kunde vara lite snarstucken, Edith?"

Vi spinner vidare och föreställer oss ett möte mellan Totti och en annan litterär katt, Pelle Svanslös. Det skulle aldrig gå, det skulle bli lite "öst möter väst", en kulturkrock.

BITTE FÖLJER MIG UT i trappan. Hon försäkrar sig om att hon har nycklarna med sig. Det är min värsta mardröm, anförtror hon mig, att glömma nycklarna hemma. Nästan värre än att bli liggande i badkaret?

I Birgitta Bouchts *Dygnet har 179 timmar* finns ett citat ur Augustinus *Bekännelser*:

"Om ingen frågar mig så vet jag vad tiden är; men om någon frågar så vet jag inte."

BIRGITTA BOUCHT har vid sidan av sitt författarskap varit redaktör för *Fredsposten* (1980–85) och *Astra Nova* (1995–2000).

Hon har lett otaliga skrivarkurser och suttit i ledningsgruppen för Litterärt skapande vid Åbo Akademi. Hon har erhållit flera pris för sina böcker, och en del texter har översatts till bl.a. spanska, engelska, arabiska, tjeckiska, serbiska, holländska, estniska och esperanto. Boucht blev promoverad till hedersdoktor 2008.

1. sammanhållen grupp bestående av fem böcker.



Gustaf WIDÉN

Journalisten och författaren Gustaf Widén är medlem av SFV:s styrelse.

De gamla är vårt hemland

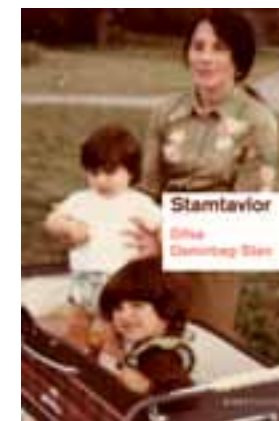
MINA FARFÖRÄLDRAR DOG INNAN jag föddes. Min morfar likaså – och min mormor var svårt sjuk och för det mesta frånvarande under de få barndomsår jag upplevde henne. Om det är någonting jag är avundsjuk på när det gäller dagens uppväxande släkte är det att så många barn har direktkontakt med två eller flera generationer av släktingar. En allt längre medellivslängd gör att unga – om de har öppet sinne – får ett helt annat perspektiv på begreppet tid. Jag skulle så gärna ha träffat min farfar, guldgravaren och björnjägaren som efter ett par decennier i drömlandet USA slog sig ner för gott som byggmästare i småstaden Mariehamn. För att inte tala om min morfar, död redan 1934, skeppsredaren som köpte så många vackra ting och byggde den jugendgård i Föglö som jag älskar över allt på jorden.

DET ÄR ORÄTTVIST – kan jag tycka – att jag aldrig fick höra dem berätta om sina äventyr och förhoppningar. De fattas mig, för att tala med Astrid Lindgren. Nu har ödet bestämt att jag satts att förvalta deras jordiska arv, två stora hus där deras drömmar tog gestalt och som nu blir omskötta och bebodda åtminstone under min livstid. Någonstans finns de kvar i rummen; en själens rymd mitt i vardagen. Ibland hör jag deras röster ur brunnen av tid och minnen, det finns ömhet i klangen.

BRIST PÅ FAR- och morföräldrar kom andra gamla människor att stå mig nära, släktingar eller familjebekanta som såg mitt behov av bekräftelse. Det var viktigt för den som var ”filosofiskt lagd”, en benämning som jag faktiskt ofta fick höra. På kalas umgicks jag hellre med tanter och farbröder än med barnsliga jämnåriga. Att lyssna till äldre människor gav ett nytt sammanhang åt tillvaron. Inte minst trollbands jag av gamla sjökaptens berättelser om hisnande resor på ett hav som gjorde sitt bästa för att sluka åländska skepp. Ungefär som Ulla-Lena Lundberg har beskrivit det i självbiografiska texter. När den lilla brådmogna flickan gömde sig under middagsbordet och lyssnade till släktens berättelser lades grunden till hela hennes författarskap.

Men det kunde också handla om rent vardagliga saker. Att sitta i moster Augustas kök vid kvällste och doften av nybakt hemvetebrod medan solen gick ned i sundet. Jag ville att tiden skulle stanna, att jag skulle sitta där för evigt, befriad från räds-la och tvång.

Och så har det fortsatt. Under hela mitt liv har jag haft nära vänner som tillhört en helt annan generation, äldst bland dem den märkliga författaren Alice Granfelt-Karlberg, nästan 100 år gammal, som debuterade 1913 och åtalades för hädelse 1916. När hon berättade blev åldringen en ung flicka, besatt av kärlekens burgunderöda lyster. Och jag lyssnade, trollbunden.



Dubbla fosterland. Författaren och debattören **DILSA DEMIRBAG-STEN** skriver i böckerna ”Stamtavlor” och ”Fosterland” om sin identitet som kurd och svensk.

KRING ALLT DETTA, EN orgelton i mycket av det jag skrivit under åren, kom jag ännu en gång att fundera vid sommarens läsning av den kurdisk-svenska författaren och journalisten Dilsa Demirbag-Stens självbiografiska böcker ”Stamtavlor” (2005) och ”Fosterland” (2010), som båda finns i pocketutgåva. Hon flydde som sexåring till Sverige tillsammans med modern och tre syskon. Snabbt assimilerades hon i det nya samhället med en välfärd och personlig frihet som man i det plågade Kurdistan bara kunde drömma om. Sverige gav henne utbildning – ingen kvinna i hennes släkt hade tidigare studerat.

I den nya miljön kunde hon förverkliga sig på ett sätt som aldrig varit möjligt i hemlandet. Ändå bor Kurdistan ständigt i hennes sinne. Dilsa Demirbag hör till nomadfolket *Bertiyan*, som styrs av strikta stamregler. Familjevåld, hedersmord, konventioner bortom allt förnuft reglerar tillvaron. Att giftas bortom allt förnuft reglerar tillvaron. Att giftas bortom allt förnuft reglerar tillvaron. Att giftas bortom allt förnuft reglerar tillvaron. Att giftas bortom allt förnuft reglerar tillvaron. Att giftas bortom allt förnuft reglerar tillvaron.

MEN NOMADERNAS TILLVARO HADE också positiva inslag. Stamtillhörigheten skapade i lyckliga ögonblick en gemenskap som i västerländska sammanhang blivit en bristvara. Man brydde sig om varann, på gott och ont. Kampen mot det turkiska förtrycket förenade.

Och med en särskild strålgans lyser minnet av Dilsas mormor, Mukaddes Ayasz. Mellan den gamla kvinnan och hennes första barnbarn finns från första början en kärlek som trotsar tid och rum. Deras blickar möts medan mormodern låter sina virvlande berättelser återskapa grundläggande kurdiska myter: ”Orden färdades fort mellan bergstopparna, och mellan träden som stod ensamma på de gröna fälten, från Ararat ända till Sulemaniya”.

Kontakten bryts aldrig, trots att Dilsas familj flyttar till Sverige. Allt som den uppväxande flickan gör relateras på något sätt till mormodern, Värmen i deras relation ger livet mening även efter hennes död: ”Du följde mig i andetag och vartenda steg. Du, mormor, är mitt hemland”.

MIN BLICK TÄRAS NÄR jag läser de vackra slutorden i ”Fosterland”. Vilken lycka att ha fått uppleva en sådan tillit fjärran från all åldersfixering. Och sakta viskar jag fram mitt eget tack till de gamla som i sin vishet gav en liten pojke stunder av trygghet i en vilse värld.

VIKINGARNA

– legender och fakta

JARL STORMBOM

Genom åren har man gett ut en mängd tämligen äventyrliga och fantasifulla böcker om vikingarna. Varje konfrontation med vikingarna har lett till både förskräckelse och förtjusning, då de erövrade snart sagt hela världen genom hårda kamper, särskilt i de europeiska länderna och därvid uppvisade sin krigiska särart. *Nordmännen* som de kallades var aktiva åren 800–1100. I Norden var de våra föregångare och förfäder.

DET BÄSTAS STORA VERK *Vikingen* från 1967–68 var både en modern saga och ett vetenskapligt verk. Det digra verket på 288 sidor är fyllt av illustrationer, kartor och artiklar, skrivna av fjorton vetenskapsmän och -kvinnor samt illustratörer. Men man lägger märke till att stoffet och bakgrundsmaterialet till vikingarnas historia inte är speciellt omfattande.

Med tiden har emellertid kännedomen om vikingarna vidgats t.ex. genom upptäckten av bosättningen på Grönland och Nova Scotia – Vinland – och intresset för nordborna har återigen ökat. Detta märks i historietidskrifterna, och dessutom i en del läroböcker i historia. Senast noterades Vikingarna i ett omfattande specialnummer av *Der Spiegel* (6/2010), som här får bli huvudkällan till vikingahistorien.

Der Spiegels vikinga-artiklar

Till en början intervjuas professor **Arnulf Krause** från Universitet Bonn, om fiktion och fakta gällande vikingarna. Krause slår i utgångsläget fast att förhållandena för vikingarna inte var likadana i alla de trakter de förekom – bl.a. var skeppen viktigare i Skandinavien än annorstädes. Krause ser vikingarna som ett jordbrukande och fiskande folk ända från Schleswig till Lofoten med ett gemensamt språk, en ”Dönsk tunga”.

Förhållandena var överallt oroliga, rentav krigiska, och med en stark relation till gudarna. Fast detta hindrade förstas inte att man idkade både handel och röveri.

Med två artiklar beskriver *Der Spiegel* vikingaskeppen, som i det väl bevarade Osebergsskeppet har ett ståtligt exemplar.

Gravskeppet, som är 21,5 m långt och 5,1 m brett är mycket välbevarat på grund av att man täckte det med lerhaltig jord vilket skapade en syrefattig miljö. Trots storleken är höjden midskepps endast 1,6, vilket berättar att skeppet inte varit tänkt för längre sjöfärder över öppet hav. Den rika utsmyckningen av träsniderier tyder på att skeppet haft en speciell funktion, och ägts av en person i betydande ställning.

Artiklarna i *Der Spiegel* är många och för också fram kulturella drag hos vikingarna i Norden i de rikt illustrerade artiklarna. I specialnumret nämns även några ”nyheter” såsom den om *Haithabu*, vikingastaden 35 kilometer söder om Flensburg, som ett slags nordiskt centrum. Namnet betyder bosättning på heden och *Haithabu* var porten till kontinenten ända till mitten

av 1000-talet. Bosättningen kan studeras i museet därstädes.

Erik Röde på Grönland och Leif Eriksson i Amerika har behandlats i ett par artiklar. Beträffande den senare heter det att Leif Erikssons färd till kusten av Nordamerika är rena rama legenden. Numera vet historikerna bättre: vikingarna stannade inte i Vinland. Även andra artiklar innehåller betydande nya fakta om rövare och de modiga bosättarna. Vikingarna slog sig ned på de brittiska öarna, i Frankrike, på Island och t.o.m. i Amerika. Uppgifterna är många om vikingarna i Ryssland, särskilt i Miklagård-Novgorod och Kungärd-Kiev, samt i Bysans.

Vad saknas?

Hur många gamla fiktioner har dött bort och vilka nya fakta har dragits fram via utgrävningar, runstenar och urkunder? Se där en fråga, som också intresserar *Der Spiegel*. Via specialnumret kan man bekanta sig med nya rön, som att vikingarna via alla floder tog sig in i länderna de erövrade, alltifrån Elbe och Rhen till Seine och Themsens. Ibland slog de läger på en ö mitt i floden eller i flodmynningen eller på ett högt berg vid floden. Vikingarnas hjälmar hade inte horn – det har man numera kommit fram till.

Bland *Der Spiegel*'s material saknar man rus-Aldeigjuborg

Vikingarernas århundraden

Omkring år 700 upprättas Ribe handelscentrum, den 8 juni 793 överföll vikingar klostret Lindisfarne på engelska östkusten (detta utgjorde början till vikingatågen), och efter år 795 överföll vikingarna orter i Skottland och Irland.

Omkring år 800 grundades Birka i Mälaren. Den slaviska handelsstaden Reric förstördes av vikingarna år 808, medan en dansk flotta uppbar tribut i Frisland 810. Den danske kungen Harald lät omvända sig i Mainz. Han tog med sig missionären Ansgar till Danmark. Ansgar predikade också i Birka och blev 831 ärkebiskop i Hamburg.

Efter år 840 härjade vikingarna i Frankrike, och år 841 anlade vikingarna en hamn på Irland, som sedermera blev Dublin. Frankrike tredelades av karolingerna 843 och 845 köpte Paris sig fritt från vikingarna. 851–853 övervintade vikingarna i Themsens mynning och i floddalarna Seine och Loire.

En stor vikingaflootta överföll kuststäderna i västliga Medelhavet 859–62 och en vikingahär erövrade York 866, medan stora vikingahärlar övervintrade i London, Torksey och Repton. Kolonisationen av Island från Norge inleddes 874. Den anglosachsiska kungen Alfred besegrade danskarna men en stor vikingahär samlades i Fulham vid Themsen 878. I Rhenlandet angrep vikingarna Lyttich, Utrecht, Köln, Aachen, Trier m.fl. orter 881–82. Rusefursten Oleg erövrade Kiev. Han förenade sitt rike med Novgorod 882, 885–86 belägrades Paris och vikingarna plundrade två år i Westfrankrike. 892 följde plundringståg i Rhenlandet.

Omkring år 900 blev Harald Hårfager genom sin seger i Havsforden den mäktigaste mannen i Skandinavien. År 902 begynte kungen i Wessex återerövringen av England. 907 drog Oleg från Kiev till Konstantinopel. År 911 tågade vikingaledaren Rollo in i Seinedalen och gjorde början till normanderriket i Normandie. År 922 nyttjade den av kalifen i Bagdad utsände Ibn Fadlan i handelscentret Bulgar varäger (skandinaver) från Rus. År 930 blev alltinget i Island folkrepresentation. Omkring 931 dog Harald Hårfager men redan 934 avstod sonen Erik Blåtand tronen för brodern Hakon den gode. År 954 blev Erik Blåtand, som en kort tid härskat över York, fördriven och dödad. Furstinnan Olga



Detalj på OSEBERGSSKEPET.



SLEMMERN, vattendraget mellan Ytternäs-Övernäs (Mariehamn) kustby i väster och Lemland-Lemböte i öster, inleder vikingafarleden inomskärs i den åländska arkipelagen.

vid floden Volchov strax söder om Ladoga – rushärskare nämns dock. Danelagen, d.v.s. östra England med dess byar och gårdar är inte särskilt beaktat. Lite mer kunde vi ha också fått veta om de s.k. Normandiska öarna i Engelska kanalen, speciellt om Jersey, som år 911 intogs av hertigen av Normandie, och där betydande vikingafynd gjorts under senare år. Och vart tog Finland vägen?

Vikingarna i Finland

Bevisligen har vikingarna färdats på våra floder, sjöar och åar och lämnat sina spår: Kumo, Aura, som i mynningen hade en liten ö, där först ett "romerskt fort" och sedermera Åbo slott anlades, Pemar, Uskela-Salo å, Borg å, samt Helsing å och många fler. (Vikingarna var tema i SFV-kalendern år 1999)

Vikingarna utkämpade även strider här – på vägen till Karelen och Ryssland, liksom de färdades längs med Finska viken och över till Baltikum. Utgående från Roslagen seglade och rodde man över Ålands hav och i åländska farvatten in i skärgårdshavet och sedan i olika riktningar österut eller in i Finland.

Mellan Hammarland och Eckerö flyter Marsund där ett vikingafäste ligger nära bron över sundet mitt i farvattnet. På den tiden hade Vuoksen en avloppsarm till Finska viken och där anlade vikingar ett fäste som kallades Viborg, den heliga borgen eller fästningen (jämför med danska Viborg på Jylland). Viborg är ett fornnordiskt namn och pekar på vikingarnas gudakult. Vuoksen hade också en utloppsarm i sjön Ladoga. Vikingarna hade alltid en klar strate-

gi: med sina båtar kom de till en flodmynning, därifrån de kunde anfalla inåt landet, efter att ha upprättat ett fäste vid mynningen eller mitt i floden. Gällde det besittning av en bygd kom höga berg i fråga. Också där restes gudabelätena. I fallet Viborg kunde man fara söderut antingen direkt till floden Volchov eller via Ladoga. Fanns det landtungor i vägen för båtarna kunde man dra dem över näset såsom vid Dragsvik i nuvarande Ekenäs.

Det är synd att Der Spiegel glömt bort allt detta. En omständighet att beakta är förstas utsprungskällorna till vikingatidens historia är mycket knapphändiga och att vikingarnas runstenar är kortfattade. Mycket få kunde rista runor.

På senare år har man också funnit betydande vikingagravfält, t.ex. de nedanför St Karins



GAMLA FIKTIONER tynar bort, nya fakta kommer fram. Den romantiserade uppfattningen om att det skulle ha funnit horn på vikingarnas hjälmar har inte några historiska belägg, utan uppstod under den nationalromantiska epoken i slutet av 1800-talet. Exemplet ovan är från Mary MacGregors bok *Stories of the Vikings* (1908). Däremot finns det skandinaviska avbildningar från sen järnålder som föreställer dansare iförda vad som kan tolkas vara behornade hjälmar. De förmodade hornens spetsar ser ändå ut att vara försedda med fågelhuvuden, vilket tyder på att det snarast handlar om ceremoniella huvudbonader.

kyrka i Åbo. Observatorieberget hette tidigare Vårdberget – av *vardian*=vakta, m.a.o. vaktanberget och fornborgen i Lundo (Lieto) med dess höga berg invid Aura å har visat sig vara en vikingaborg.

Var och varannan kommun i Åboland har vikinga- eller ättegravar på sitt område osv. Åland har många gravfält t.ex. nära Lemböte kapell (vid Slemmern), vid Hammarlands kyrka, i Godby och i Saltvik samt fornborgar såsom t.ex. Borgboda.

Men av olika skäl passar vikingarna inte riktigt in i den finska historieskrivningen. Detta har jag skrivit om på annat håll.

i Rus lät sig omvändas. Danska kungen Harald Blåtand tog dopet omkring **965** och befrämjade kristendomen i Danmark.

Vladimir regerade **978-1015** som furste i Kiev och sände 6000 varäger till hovet i Konstantinopel. År **980** anfölls England återigen av vikingarna. Erik den röde landade med sitt folk på Grönland omkring år **985. 987** stupade Harald Blåtand i kamp med sonen Sven Tveskägg och **991** förlorade en anglosachsisk här mot vikingarna vid Maldon och måste betala höga tribut. År **994** gjorde vikingarna plundringståg vid mynningen av Elbe, medan en flotta belägrade London och tvingade staden till en tribut på 16000 pund silver. Olof Tryggvesson lät sig döpas, förkunnade sitt förbund med Sven Tveskägg och begynte kristna Norge.

År **1000** beslöt alltinget på Island införa kristendomen. Vid samma tider seglade Leif Eriksson till Vinland, Nova Scotia, och i södra Italien dök de första normandiska krigarna upp. År **1002** befallde den engelska kungen Ethelred att man skulle döda alla danskar i hans rike men år **1012** blev i stället Canterbury erövat och ärkebiskopen dödad. Åren **1016-35** härskade Knut den store över England, och även över Danmark och senare över Norge. **1029** uppstod det första normandiska grevskapet i Syditalien.

Olof Haraldsson föll **1030** i en kamp och blev snart nationalhelgon, **1034** tjänade Harald Hårdråde i varjagergardet i Bysans och blev senare Norges kung. **1036-54** regerade Jarolaw den vise över Kievrus, **1047-66** härskade Kung Harald Hårdråde över Norden, **1053** besegrade en normannisk här vid Civitate i Nordapulien påven Leo IX:s trupper,

1060-91 erövrade nordmännen Robert Guiscard och Roger I Sicilien. **1066** seglade Vilhelm Erövraren från Normandie vid Hastings och blev kung i England. Omkring **1080** avskaffades den hedniska kulten i Uppsala, och **1096-99** grundade nordmännen under det första korståget furstendömet Antiochia. Åren **1130-54** nådde det normandiska riket i Sicilien och Syditalien sin högsta blomstring.

Riket upphörde att existera år **1154**.

Wolfgangus, den lekfulle och begrundande mästaren

KAJ HEDMAN



NÄR JAG VAR LITEN, i slutet på 50- och början av 60-talen, i Vasa, spelade mina föräldrar jämt klassisk musik på den lilla gröna grammofonen som var ansluten till en liten Fazer radio. Musiken var ofta en motvikt på kvällarna mot föräldrarnas hetsiga arbetsdagar och många evenemang. Innan tv:n fann sin väg till hemmet så var musiken också ett pregnant inslag i de få helgdagar då min far, prästen, hade ledigt. Bäst minns jag hur **Händels Vattenmusik** brusade om och om igen medan far knackade ner sin pastoravhandling, som handlade om **Sven Lidman**, på sin Hermes Baby skrivmaskin. Mor satt ofta och stickade för någon av sina syföreningar i soffan, som tyst sällskap.

Själv var jag mest fascinerad av de vackra och böljande tongångarna från **Tjajkovskijs Svan-sjön** och de elegiska, inåtvända och reflekterande **Schuberts Impromptun** som vi hade en fin inspelning av. Fin för den tiden och den budget som mina föräldrar hade tillgänglig för ett diskotek på ett femtontal LP-skivor Concert Hall.

SCHUBERTS IMPROMPTUN KOM ATT prägla min livssyn. Lite sorgset, men fyllt av mening. Jag var då bara fem år gammal.

Men den kanske mest engagerande musiken kom nog från **Johannes Chrysostomus Wolfgang Theophilus Mozart** (1756-1791). Det var främst musik från *Figaros bröllop* och en

hornkonsert som hade funnit vägen till mors och fars diskotek. På den tiden hade jag ännu ingen aning om den enorma brännvidden i det mozartska universumet: *Trollflöjten*, *rekviemet*, *pianokonserterna*, *symfonier*, *kvintetterna*, *sonaterna* – och kyrkomusiken, för att nämna något lite.

DET FANNS EN LIVSGLÄDJE, bejakelse och humor i *Figaros bröllop* som tog tag i mig. När jag blev lite större så struntade jag fullständigt i den klassiska musiken ett bra tag. Jag ägnade mig åt finska tangon, finlandssvensk folkpop, Elvis Presley och 60-talets många nya stjärnor inom popen och rocken.

Som 17-åring började jag i mitt

pojkrum i Kristinestads prästgård att fundera på den klassiska musiken igen. Jag ville ge den en chans. Jag bad far hämta en skiva till mig från en av sina resor. Han kom hem från Borgå en gång med Mozarts Fyrtionde symfoni och *Jupiter*. Han tyckte det kunde vara en ganska bra introduktion för en lite provokativ tonåring att bekanta sig med.

Jag blev genast en fanatisk Mozartvän. Jag upplevde att jag befann mig precis på samma våglängd som den lekfullt allvarlige österrikiska kompositören, som hade dött så ung och så tragiskt. Men det var långt före **Milos Formans** läckra men spekulativa Mozartfilm och mycket långt före operasomrarna i Karleby, där jag nu bor.

DENNA SOMMAR DIRIGERADE **SAKARI** Oramo Mellersta Österbottens Kammarorkester och Jakobstads orkester i Mozarts *Trollflöjten*. Några av solisterna var karlebytjejerna **Piia och Anu Korsi** samt **Sören Lillkung**, välkänd i finlandssvenska sammanhang. *Figaros bröllop* firades i musikalisk karlebymiljö för ett par år sedan i det sköna Öja vid havet, i toppmodern version och med libretto bearbetat av **Fritz-Olle Slotte**. I år uppfördes den frimure-

riska och djupt i hjärterötterna gripande *Trollflöjten* i ett cirkustält i Karleby centrum. En härlig miljö som jag skulle vilja säga är värdig den karnevalistiskt provocerande Mozart. Det är musik som alla kan tycka om – oberoende om man är helt i den klassiska musiken våld eller inte.

JAG LÄRDE MIG FÖRST tycka mest om Mozarts pianomusik och hans övriga musik för soloinstrumenten. Mest var det blåsinstrumenten som drog till sig min uppmärksamhet. Mozart har ett sätt med pianot som är unikt: han underblåser människans inre virvlar av olika känslor, men håller sig mycket nära verkligheten. Det gäller även om en del stycken, som *allegrot* i den berömda *C-durkonserten*, mest verkar drömskt, dröjande, nästan nostalgiskt sött. Mozarts musik är mera bitterljuv än söt, men hans kyrkomusik är underbart frigörande. Han var nog sin tids liberalteolog i positiv bemärkelse. 1700-talets upplysning fann sin egen väg i kyrkorummen och avspeglades i livsbejakelse – lite i kontrast till **Bachs** mer analytiska och ödmjuka verk i samma genre.

DAG LYSSNAR JAG kanske helst på sådant som **Enrique Gra-**

nados, Milij Balakirev eller **Griegs** lätta pianostycken, men det är omöjligt att inte återkomma till **Mozart, Bach, Schubert, Chopin** och **Schumann**, pianots gamla mästare. Om Mozart hade levt i dag tror jag att han nog hade tagit ut alla tekniska finesser på keyboards.

En av mina käraste cd-skivor är Griegs transkriptioner av pianosonater av Mozart, för två händer. Det är **Svjatoslav Richter** och **Elisabeth Leonskaja** som leker med tangenterna i denna underbara, mångskiktade och bara på ytan lekfulla musik. Men ska jag lyssna på symfonier av Mozart är jag också lite kräsen. Två av de dirigenter som jag tyckt har fått ut mest av Mozarts livfullhet **Sir Charles Mackerras** och **Karl Böhm**. Men det beror så mycket på vilka inspelningar man råkar komma över.

VILKEN ÄR MOZARTS FINASTE musik? Det är svårt att säga, men för mig är det kanske nog trots allt de underbara violinkonserterna, där en sådan kompromisslös dam som **Viktoria Mullova** är oslagbar på att trolla fram den ursprungliga, starkt berörande tonen som så mycket blandar om glädje, sorg och inåtvänd begrundan.



Ernst Viktor Knape

TOVE FAGERHOLM

Vid Storgatan i Karleby, i Neristan, ligger Knapes hus. Det är så vackert att man inte kan undgå att lägga märke till det. Det är närmast blågrågrönt med vita fönsterbräder. Både stilen och stenfoten talar om att huset är gammalt.

DEN SOM BESÖKTE BOSTADSMÄSSAN i Karleby hade också möjlighet att se huset från insidan. Den stiltrogna och omsorgsfullt utförda renoveringen förevisades som ett exempel på hur man kan ta hand om gamla hus. **Gert Nyström** heter mannen som förvandlat Knapes hus från ruin till pärla. Huset byggdes 1818. När Nyström köpte huset 2009 hade det stått obebott i cirka tio år.

Knapes hus har fått sitt namn efter Gamlakarlebyfödde läkaren och författaren Ernst V. Knape, som föddes här den 8 juli 1873. Som son till länsmanen Viktor

Knape växte han upp i en trygg borgerlig miljö. I hemmet rådde en gammaldags aktning för arbete och fosterland. Ideella och kulturella angelägenheter omhulldades av bägge föräldrarna. Den fria naturen njöt familjen av i sommarvillan på Sandstrand.

Ernst Knape blev student vid Vasa Lyceum och studerade medicin vid Helsingfors universitet. Under studietiden var han med i studentföreningen U.V. och han deltog i rörelsen mot värnpliktslagen. Han sökte sig till aktivisterna och blev medlem i Finska aktiva motståndspartiet.

År 1902 blev han medicine- och kirurgiedoktor och fick tjänst som stadsläkare i Nykarleby, där han arbetade i sex år. Han var en omtyckt och erkänt duglig läkare och ögonsjukdomar intresserade honom speciellt. Genom studieresor till olika länder, bl. a. till USA och assistenttjänstgöring i Stockholm 1908 blev han ögonspecialist. Åren 1909–11 verkade han i Helsingfors. År 1911 förkla-

rades han kompetent för en professur i oftalmologi och docent i ämnet blev han följande år, men längtan hem till Österbotten var starkare än viljan att göra akademisk karriär. 1912 öppnade han praktik i sitt barndomshem vid Storgatan i Gamlakarleby. Senare skriver han i den välkända dikten Korsfararen:

*Hemgårdsbjörkarna susa,
granen mumlar så gott.
Viv och barn under portens
hägg
så länge i längtan stått.
– Sporren rister, och gångarn
lyder tygel och rem:
Helga Krist jag dig finner
blott i mitt eget hem.*

Ernst Knape var med om att organisera skyddskårsrörelsen, han var kretschef för Mellersta Österbotten och ledde förhandlingarna med ryssarna och de röda i början av 1918. Därefter utnämndes han till stabsläkare vid tavastländska fronten och efter Tam-



merfors fall blev han överläkare för hela västarmén. 1918 utnämndes han till skyddskårens första överläkare och bodde ett år i Helsingfors för att organisera kårens sanitetsväsende. Frihetskrigets fador och lidanden hade ristat djupa sår i hans känsliga sinne och det var med stor lättnad han återvände till sin hemstad. Senare skriver han:

*Jag har kämpat, jag har stridit,
jag har varit stolt och hård,
Och nu söker jag blott vila
i min faders gård.
Jag vill höra vinden säga*

*med sitt stilla sus:
Det finns ro för den som felat
i Guds Faders hus.*

Bland befolkningen i det österbottniska kustlandet var doktor Knape känd som en utåtriktad och humoristisk man med ord av mänsklig värme och uppmuntran till sina patienter. I sällskaplivet var han den gladaste bland de glada. Gärna gav han sig ut på fotvandring tillsammans med några vänner. I sin debutdikt-samling *Akvareller* (1907) finns en utpräglad personlig ton av någonting självupplevt, av lycka och solskimmer:

När den stigande dagen strålar
Över lundar och blomman-
de fält,
När morgonen daggfrisk prålar
Under himmelens skinande tält,
När spiran på tornet glimmar
Över tidigt vaknande by,
Och högt över skogen simmar
Som en dimma en morgonsky,
Då vet jag att endast vagan-
ten är klok,
Som sjungande drager på fär-
den,
Ty en bilderbok, ty en bilderbok
Är den stora och strålande värld-
den!

BLOMSTERODLING VAR OCKSÅ EN kär hobby och speciellt rosorna blommade praktfullt i doktors trädgård. Han var mycket musikalisk och spelade själv violin och var initiativtagare till Gamlakarleby musikförening. Han var särskilt intresserad av gamla österbottniska spelmansmelodier som han spelade både i en trio och i en stråkkvartett. Kanske var det musikaliteten som gjorde honom till diktare. Sångbarheten och rytmen präglar hans dikter. Det känns som om rytmen växte fram ur en inre nödvändighet, den är ett tonfall som är eget och personligt hos Knappe. Formen är ofta oregelbunden och högst individuell, men rytmen är ständigt där, mer som ett uttrycksmedel än som metrisk form. Genom att ge nya ord åt gamla folkmelodier ville han tillvarata och bevara finlandssvenskarnas folkliga egenart. I Brages sångbok *Toner från stugor och stigar* finns många Knapevisor. Den välkända dikten *Ant han dansa med mej* skrev han

till den ryktbara spelmannen Leander Hongas polskamelodi:

*Ant han dansa med mej, Matt
han dansa med mej
Ingen av dem ville ändå ha
mej.
Minns du en dans på bron då
ljus var natten,
Forsens skum flöt bort på älvens
vatten.*

Under det muntra och lekfulla tonfallet anas en dystrare sida, som med åren blir allt tydligare.

Vattnet i Nykarleby älv är mörkt och strömvirvlarna förädiska. Flickan som dansar på bron är för fattig för bondsönerna. Hon blir övergiven, och en känsla av övergivenhet smyger sig också in i Knapes poesi. Själv är han en slättens son med oro och längtan i blodet, havet brusar och lockar med vid horisont, han längtar bort och han längtar hem. *Hembygd, hembygd solig och fager står du i dagens och nattens dröm!*

SEGLING VAR ERNST KNAPES favoritport. I början av 20-talet lät han bygga sig en sommarstuga i Öja med en liten diktastuga på norra udden av Bågastaskär. Havet svallar och blånar i diktsamlingen *Havet sjunger*. Han känner nära släktskap med havet:

*Du, som jag har ett sinne,
färdigt att rasa i harm.
Håller ej känslorna inne,
slutna i tigande barm.*

*Men då du lugnat din yta,
Lagt dina känslor till ro,
mjuka dyningar bryta,
mjuka tankar då gro.*

FÖR ERNST V. KNAPE var skrivandet en hobby, det var läraryrket som var hans kall. Han hade en väldig arbetsbörda som skicklig och efterfrågad ögonspecialist. Dessutom åtog han sig en rad kommunala förtroendeuppdrag. Under sina sista år led han också av ohälsa. Att han överhuvudtaget hann skriva både skådespel, noveller, en roman, folklivsskildringar och en rad diktsamlingar är en gåta. Han var som poet ett löfte som aldrig riktigt kunde infrias. I sin sista diktsamling *Tankar i natten* skriver han:

*Sakta fram din väg du går,
Knappast lämnar du ett spår
Av din levnads gärning
Vad du gjort är snart förglömt*

*Ringa du förmädde
Var är nu den sådd du sått?
Tung var vägen som du gått
Ständigt uppå spaning*

*Vägen som är brant och hård
Kräver alltid lycka.
Det är länge, länge än
Tills rosor gården smycka*

ERNST VIKTOR KNAPE AVLED i lunginflammation år 1929, kärleksfullt vårdad av sin hustru. Karlebyborna är inte beredda att glömma sin kära doktor och poet. Han står staty i engelska parken, och snart kommer nya rosor att dofta i trädgården vid Knapes hus.

Bravorop då det nordiska temat utropades för bokmässan i Göteborg

JOHANNES JANSSON/NORDEN.ORG



Nordiska rådets och Nordiska ministerrådets kommunikationschef **BODIL TINGSBY** och Bok & Biblioteksmässan VD **ANNA FALCK** presenterar 2012 års nordiska tema för bokmässan i Göteborg.

Norden och det nordiska samhället blir tema på nästa års bokmessa i Göteborg. Nordiska ministerrådet och Nordiska rådet kommer i samarbete med andra organisationer och förlag att samarbeta kring temat Norden på bokmässan nästa år.

– Intresset för den nordiska litteraturen bara växer. Och likadant är det med intresset för det nordiska samhället. Vi har mycket att berätta och mycket att diskutera med andra. Den internationellt kända bokmässan i Göteborg blir

en utmärkt arena för detta under det jubileumståta året 2012, säger Nordiska ministerrådets generalsekreterare Halldór Ásgrímsson och Nordiska rådets president Jan-Erik Enestam.

År 2012 firar Nordiska rådet 60 år och det var 50 år sen det första nordiska litteraturpriset delades ut.

– Anledningen till vårt starka engagemang i mässan nästa år är att vi tycker att Norden, den nordiska kulturen och de nordiska samhällena är oerhört intressanta och vi hoppas nu på starkt gensvar, sade Nordiska ministerrådets kommunikationschef Bo-

dil Tingsby vid den avslutande presskonferensen på årets mäs-
sa.

Tillkännagivandet av att Norden blir nästa års tema utlöste bravo-rop på presskonferensen.

Bok- och biblioteksmässan med 100 000 besökare hade också i år flera nordiska inslag. Bland annat ordnade Nordiska rådet en debatt om nordisk litteratur med inbjudna prisvinnare genom åren. Dessutom deltog 2011 års vinnare Gyrðir Elíasson i ett eget seminarium och talade om sin bok *Bland träden* som utkom på svenska i samband med Bokmässan.



Benita AHLNÄS

Bibliotekarie, auktoriserad guide i Borgå, och mångårig medarbetare i Svenskbygden.

Skrivandets vedermödor

OFTA HAR JAG HÖRT kommentarer om att man vill bli journalist för att man tycker om att skriva. På motsvarande sätt kan det heta att man vill bli bibliotekarie för att man tycker om att läsa. Verkligheten är en helt annan. Som journalist vet jag att merparten av arbetet går ut på research som tar mycket längre tid än själva skrivandet. En bibliotekarie har inte tid att läsa, i alla fall inte på jobbet, där det handlar om att snabbast möjligt via olika databaser få fram information. Bokinköpen till biblioteket gjordes i huvudsak på basen av påseendeböcker som de lokala bokhandlarna levererade. Det var ett utmärkt system. Senare köptes böckerna in av den leverantör som hade vunnit upphandlingen och detta skedde elektroniskt utan möjlighet att rent fysiskt se böckerna. Inte var det att undra på att jag under mina sista år kände mig som geronten i biblioteket.

OM JOURNALISTIKENS OCH SKRIVANDETS vedermödor skulle jag ha mycket att berätta baserat på erfarenheter jag har, allt sedan slutet av 1950-talet då jag hade lyckats få en diktanalys publicerad i Hufvudstadsbladet, till mina första bokrecensioner i Resonerande bokkatalog som ingick som en bilaga till Svenskbygden och ett frilansande bland annat på Borgåbladet med inlägg som

kvällsredaktör på 1970-talet.

Ända sedan jag började som ledare för Litteraturkretsen i Borgå hösten 1970 har jag lekt med tanken att skriva om den litterära kretsen som har drivits av en aldrig slocknad kärlek till litteraturen. Detta skedde också år 2000 då jag gav ut ett maskinskrivet lapptäcke med rubriken *30 år med litteraturkretsen i Borgå*. Tio år senare hade jag fattat beslutet att lämna ledarskapet vid utgången av våren 2011. Innan det hade jag diskuterat med institutets rektor Maria Malin om en tilltänkt historik. Hon nappade på idén och vi träffades några gånger för att diskutera projektet. Föga visste jag då hur omfattande det faktiskt skulle bli. Avsikten var att dokumentera det arbete – kulturen till fromma – som otaliga författare och kulturpersoner har gjort under flera decennier. Jag kontaktade Christoffer Grönholm vid samma tid och fick hans välsignelse och löfte om att SFV skulle stå som förläggare för den tilltänkta historiken.

EFTER DET HAR PROJEKTET rullat på. Hela mitt hem har varit belamrat med högar av osorterat material. Under fyrtio år har mycket skrivits om litteraturkretsen och det mesta har jag samlat i kartonger under sängen och i en skrub. Ofta har jag tänkt att sedan när jag får tid så ska jag sortera ma-



Skrivandets vedermödor eller *Låt dig inte störas av att här är böcker*. Benita i skrivandets och böckernas värld. Foto: Maria W Boström

terialet. Men den tiden har alltid naggats i kanten av olika frilansuppdrag. På kaffetillställningen som hölls då jag gick i pension som bibliotekarie vid Borgå stadsbibliotek efter en fyrtioårig tjänstgöring hette det i de hurtfriska lyckönskningstalen: "Tänk vad skönt du ska få det. Nu har tid att göra allt som faller dig in".

Ingen tänkte på tidstjuvarna och inte heller på den ynkliga bibliotekariensionen som inte tillåter ett liv i "sus och dus".

DET SENASTE ÅRET HAR jag kommunicerat per e-post och även "live" med Rabbe Sandelin på SFV. Han har varit uppmuntrande och gett goda råd – även om att inte stressa ihjäl mig.

En dag i augusti stegade jag upp till SFV. Det var samma dag som spelöppningen på Svenska teatern. Mitt femte eller var det sjätte utskrivna manus var nu färdigt. Hela våren och sommaren och året innan hade gått i skrivandets tecken under de mest ogynnsamma yttre omständigheterna med störande element i närmiljön, icke samarbetsvilliga arbetsredskap och en ständig malande oro för de ekonomiska realiteterna. Som sekvenser från filmer dök tankar upp av gästande föreläsare i litteraturkretsen. De hade om och om igen berättat om skrivandets vedermödor och om svårigheterna att

räcka till för alla krav. Många av dem hade också brottats med problem på hemmafronten med sjuka barn och dito livskamrater och åldrande föräldrar och en tärande penningbrist. Många har haft köksbordet som arbetsplats som de ideligen har fått tömma på material då det har behövts som matplats. Följden har blivit en enda röra bland manuskripten och i tankegångarna som ständigt har avbrutits då familjen eller andra har pockat på uppmärksamheten.

MITT ARBETE MED HISTORIKEN har varit som Don Quijotes kamp mot väderkvarnar. Det ena manuset efter det andra har sett dagens ljus. Ständigt fanns det något att rätta och något som hade blivit glömt. Redan innehållsförteckningen blev omskriven ett antal gånger innan jag var nöjd. Sista dagen innan inlämningen av manuset strejkade både datorn och printern. Ett skärande ljud i grannskapet måste dämpas med hörselskydd som var ineffektivt. Dagen blev till kväll, kvällen till natt och natten till morgon innan manuset var utprintat och överfört på skrivbordet och på minnesstickan. Så var det bara att packa in materialet i en stor portfölj och i en rullväska och äntra bussen till Helsingfors. En fas är klar men jag vet att detta bara är början till den färdiga produkten.



BOKEN

27–30.10.2011

De tusen berättelsernas evenemang

Helsingfors bokmessa, den elfte i ordningen, arrangeras i Helsingfors Mässcentrum den 27 till 30 oktober 2011. På det mångsidigaste litterära evenemanget i Finland uppträder tusen författare, vetenskapsmän, politiker, konstnärer och experter från arton länder. Även SFV deltar detta år i mässan med en egen monter. Temalandet är Estland.

BOKMÄSSANS PROGRAMDIREKTÖR ÄR FÖR första gången **Stig-Björn Nyberg**. Den tidigare direktören för Akademiska bokhandeln är dock ingen nykomling, han var en av drivkrafterna bakom den första mässan för elva år sedan.

– Vi satt ett gäng representanter för bokhandelsbranschen efter bokmässan i Vilnius och konstaterade att Finland också behöver en ordentlig bokmessa. Sverige hade sin i Göteborg, och Baltikum sin egen. Det var inte svårt att övertyga Helsingfors Mässcentrum om konceptet, eftersom vi hade hela bokbranschen bakom oss.

Som programdirektör arbetar

Nyberg med själva innehållet i bokmässan. Mässan har tolv estrader, som ger plats för hundratala seminarier, samtal och intervjuer. Författarna uppträder även i montrarna och signerar sina verk.

– Det största arbetet har varit att försöka sälla i det stora antalet programförslag. Från förlagen kommer cirka tvåtusen förslag, och vi har tid och plats för cirka sjuhundra.

Temalandet i år är Estland, och Nyberg utlovar att temat kommer att synas och märkas i större utsträckning än året innan.

– Temat förra året var Frankrike, men synligheten kunde ha varit bättre. I år kommer ester-

na i stället med buller och bång – man kan nästan kalla deras avdelning för en egen paviljong.

Populär messa

Helsingfors bokmessa har haft en stabil publik tillströmning från första början, och bland besökarna märks speciellt en stor mängd skolelever och unga på upptäcktsfärd mellan bokborden och scenerna. Bokmässan öppnas i år av serieskaparen **Juba Tuomola**. Eftersom mässans tema detta år är Estland, framförs också en hälsning från Estland av republiken Estlands president **Toomas Hendrik Ilves**. Finlands Förlagsförenings styrelseordförande **Anna Baijars** delar ut hederspri-

BOKEN

set *Rakkaudesta kirjaan* och under invigningen får vi höra estnisk musik som framförs av de estniska sångarna och gitarristerna **Riho Sibul, Jaanus Nõgisto** och **Jaak Tuksam**.

Den finlandssvenska boken på ny plats

Den svenska avdelningen har en ny plats, eftersom bokmässan för första gången arrangeras i mässcentrumets nya ljusa hall. Själva mässan får i den nya hallen mer plats – trängselproblemen borde lätta en aning.

– Förra året hade vi åttiotusen besökare, vi väntar oss minst lika många i år, säger Nyberg.

Direktsänt på webben

Programmen på den svenskspråkiga Edith Södergran-scenen kommer att streamas av FST och publiceras simultant på www.kulturen.fi, så att publik som inte fysiskt deltar i mässan kan följa programmen på webben.

Det är Svenska litteratursällskapet som koordinerar det finlandssvenska programmet och bygget av den gemensamma finlandssvenska avdelningen.

Avdelningen har fått namnet *Den finlandssvenska boken*, och är lätt att känna igen tack vare färgsättningen som lyser i gult och rött. Den finlandssvenska satsningen på bokmässan hör i dag till de största kulturevenemangena på svenska i Finland.



I år kommer SFV att ha en egen monter nära Schildts avdelning. (SFV:s boknyheter presenteras på nästa uppslag) Välkommen!

I år uppträder 180 finlandssvenska författare, redaktörer, forskare, illustratörer, berättare, skådespelare, kulturarbetare, journalister, skrivare och andra experter i 116 programpunkter på Edith Södergran- och Tottiscenen.

–Den finlandssvenska avdelningen är rekordstor, berättar koordinatör **Agneta Rahikainen** på SLS.

– Alla litterära genrer finns representerade i scenprogrammen: fackböcker, essäer, noveller, romaner, dramatik, kolumner, lyrik, deckare, barn- och ungdomsböcker och lättlästa böcker. På programmet finns samtal om mat, trädgård, självbiografier, spännande historiska platser och gestalter, historia i alla dess for-

mer, lokalhistoria, kulturhistoria, sjöfartshistoria, forskning, samhälle och politik, berättar **Rahikainen**.

Satsning på barn och unga

Liksom tidigare år är satsningen på barn och unga mycket central i programutbudet. I år finns det speciellt mycket program om illustrerade barnböcker och om ungdomsböcker, bl.a. en diskussion om hur man ska få trilskande tonåringar att läsa.

Svenska Akademien deltar i år för första gången som utställare på Helsingfors bokmessa och medverkar också som programarrangör. Ledamöterna **Sture Allén, Bo Ralph, Per Wästberg** och Akademiens ständige sekre-

terare, **Peter Englund** talar bl.a. om svenska språket och om Nobelpriset i litteratur.

Minnet av en mästare

Bo Carpelans vänner och litterära kolleger, **Märta Tikkanen, Lars Huldén, Claes Andersson** och **Birgitta Ulfsson** talar om miniatyryrikens mästare och den känsliga och lyhörda prosaisten Carpelan, som gick bort i våras.

Georg August Wallin, upp-täcktsresande och vetenskapsman firar sitt 200-års jubileum denna höst, vilket också uppmärksammas i mässprogrammet.

Hur mår den finlandssvenska poesin?

Finlandssvensk poesi har en lysande historia men hur ser det ut nu? Vilken status har den på förlagen, kultursidorna, universitetet, fonderna och i jämförelse med grannlitteraturen? Debattörer är **Peter Mickwitz, Ralf Andtbacka** och Katarina Gäddnäs.

SFV har egen monter

I mässan deltar sammanlagt 300 utställare med en monterareal på över 7 000 kvadratmeter – själva utställningsarealen är 20 000 kvadratmeter.

Förutom att följa med programmet kan besökarna köpa boknyheter och göra bokfynd bl.a. på den antikvariska bokmässan som arrangeras i anslutning till bokmässan.

Svenska folkskolans vänner kommer i år att delta i mässan med en egen monter, där böcker ur SFV:s skriftserie och SFV-kalendern finns till salu. SFV:s medlemstidning *Svenskbygden* har redan tidigare år delats ut i tidskriftsmontern som tidskrift. *fi* upprätthåller. SFV-montern kommer att finnas i anslutning till det svenska området, alldeles intill Schildts avdelning.



Bilden från **BOKMÄSSAN 2010** visar att trängseln ibland blivit stor. I år borde det lätta en aning, då mässan ordnas i Helsingfors Mässcentrums nya, luftigare hall.

Flitigt bokår för SFV

Svenska folkskolans vänner har en egen småskalig bokutgivning som genom åren gett ut 191 volymer under samlingsnamnet Skrifter utgivna av Svenska folkskolans vänner. Sedan förra bokhösten har sex böcker getts ut.

Här presenteras SFV:s bokutgivning under ett år från de senast utkomna till de äldsta:

Utifrån och inifrån

Björn Walléns *Utifrån och inifrån* är en samling essäer och texter från två decennier. Björn Wallén är sedan år 1999 rektor för Svenska studiecentralen, och har under sitt 25-åriga bildningsvärv varit en synlig profil inom



finlandssvensk och nordisk folkbildning. Han har arbetat som folkhögskollärare och föreläsare inom vitt skilda ämnesområden, och har bl.a. medverkat som ledare för över sjuhundra seminarier. Boken börjar med ett litterärt samtal med den kända rikssvenska poeten Tomas Tranströmer. Essäerna har ett personligt anslag som förenar analys och poetisk meditation, en genré som Björn Wallén kallar *poessäer*. Läsaren bjuds in i ett pågående samtal, en bildningsresa som enligt Wallén ”på känt folkbildarvis bara kan göras tillsammans”.

Våra fyrfota vänner

Marianne Blomqvists bok *Våra*

fyrfota vänner har också namn är en fortsättning på hennes *Vad heter finlandssvenskarna?* från år 2006, som handlade om förnamn, smeknamn, öknamn och släktnamn i Svenskfinland. Den nya boken handlar om namn på hästar, kor, tjurar, hundar och



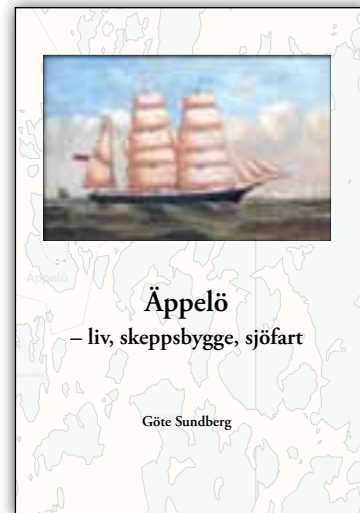
katter i Svenskfinland. Från Karleby i norr till Hangö i söder, från Pyttis i öster till Åland i väster. Tidsmässigt omfattar den namn från början av 1700-talet fram till våra dagar, och sammanlagt ingår cirka 1 300 olika namn: gamla och nya, inhemska och utländska. Boken har dessutom över 40 bilder. Kanske du här hittar något lämpligt namn för din fyrfota vän?

Liv, skeppsbygge och sjöfart

Äppelö - liv, skeppsbygge, sjöfart handlar om fartygsbyggnaden och sjöfarten på Åland under andra hälften av 1800-talet.

Göte Sundbergs bok beskriver livet i byn Äppelö och alla de fartyg självlärde byggmästaren och bonden Johan August Henriksen byggde. Det var nämligen främst bönderna som tog initi-

ativet till byggandet och bildandet av rederier. Från 1850 till 1920 byggde de närmare 300 fartyg av olika typer, och av dessa var 36 stycken barkskepp, som också seglade över Atlanten. Johan August Henriksen byggde femton fartyg av olika typer, från galeaser och skonertskepp till stora



barkskepp.

Vi får följa dem från rederibildning, byggande och seglation, tills fartygen togs ur trafik, antingen genom förlisning, försäljning eller på grund av ålder.

Boken beskriver också livet i byn Äppelö i Hammarlands norra skärgård. Boken distribueras av Schildts förlag, fråga efter boken i bokhandeln.

Skatter och samhällsdebatt

Inför riksdagsvalet 2011 publicerade tankesmedjan Lokus boken *Ett val för framtiden - Skatter och samhällsdebatt*. Redaktör **Nils Torvalds** och författarna Edward Andersson, Mikael Enberg,

Bekanta dig med SFV:s skriftserie på nätet:

www.sfv.fi/publikationer

Du beställer lättast med epost: svf@svf.fi eller genom att ringa 09-6844 570.

Vi skickar böckerna per post med bifogad faktura. Eller kom upp på kansliet: Annegatan 12, Helsingfors.

Böckerna på uppslaget säljs också på Helsingfors Bokmessa i oktober.



Sebastian Gripenberg, Jaakko Kiander, Peter Lund, Elina Pylkkönen, Helena Ålgars och Benita Öling behandlar olika skattepolitiska synvinklar och utmaningar med bakgrund i finanskrisen 2008 och krympande skattebasen. Boken är gratis och kan beställ avgiftsfritt från SFV:s kansli. Man kan också ladda ner boken elektroniskt, antingen som pdf eller epub. Den finns även översatt till finska.

Båtbygge

Runar Stenlund - ett liv som båtbyggare är boken som handlar om den kända och erkända båtbyggaren Runar Stenlund. Han verkade från medlet av 1930-talet till sin död 1967 - mest i Ekenäs skärgård, men också i Snappertuna och i Hitis. Idag finns fortfarande ett trettiotal av Ru-

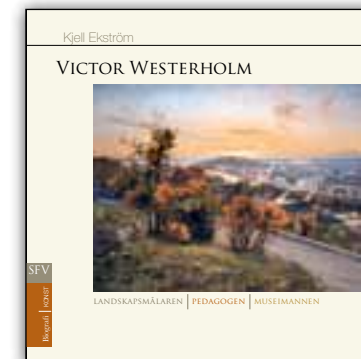


nars båtar kvar - Stenlundare som man senare började kalla dem. I boken berättar brorsonen **Sven Stenlund** personligt om

farbrodern Runar, och beskriver honom både som båtbyggare och som människa - i en miljö som man har svårt att inse att var verklighet för bara ett knappt halvsekel sedan. Den rikt illustrerade boken, som också innehåller 25 sidor om fiskarfesterna i Västnyländsk skärgård, blev en smärre försäljningssensation förra hösten. Nu säljs den lätt reviderade andra upplagan.

Måleri

Boken *Victor Westerholm, landskapsmålaren, pedagogen, museimannen* inledde SFV:s biografiserie om finlandssvenska kulturpersoner. Victor Westerholm var en av Finlands käraste landskapsmålare. Den rikt illustrerade biografien ger en helhetsbild av hans liv - från att talangen tidigt upptäcktes, till studier i ut-



landet, och till bildandet av den s.k. Önningebykolonin på Åland, där konstnärer från Finland och Sverige samlades i nästan tre decennier. Westerholms familjeliv och harmoniska äktenskap med Hilma (f. Alander) skildras, och berättelsen varvas även med de konstnärliga motgångarna i sam-

band med hans impressionistiska experiment och de återkommande depressionerna. De sista årens utställningsframgångar och Westerholms förtida död avslutar boken, som dessutom beskriver hans karriär som konstlärare och museintendent i Åbo.

Bokens författare, konstnären och etnologen **Kjell Ekström**, leder verksamheten vid Önningebymuseet. Han har erhållit Landskapet Ålands kulturpris 2008 liksom Svenska Kulturfondens kulturpris 2007 och Svenska folkskolans vänner folkbildningspris år 2007.

På kommande 2012

Våren 2012 publicerar SFV:s skriftserie **Benita Ahlnäs** minnesbilder om Litteraturkretsen i Borgå, som hon ledde i över 40 år. Närmare tvåhundra författare uppträder på de litterära arenorna, därtill sång- och musikaftnar i Biskopsgården, Diktarhuset och i Domkapitlet. Den rikt illustrerade boken handlar om en gemensam kärlek till litteraturen och en aldrig svikande entusiasm hos författare, publik och kursledare.

Nya biografier

SFV avser ge ut två eller tre biografier årligen, där både kända och bortglömda kulturpersonligheter - diktare, konstnärer, akademiker, hembygdsforskare, folkbildare och äventyrare - lyfts fram. Åtminstone två biografier publiceras 2012.

Om något skulle hända

Läsbiten komer denna gång från Christel Sundqvists andra roman *Om något skulle hända*. Christel Sundqvist (f. 1970) är politices magister och speciallärare. Hon är amanuens för speciallärarutbildningen vid Åbo Akademi. Sundqvist fick ett hedersnämmande i Solveig von Schoultz-tävlingen 2007 och mottog andra pris i samma tävling ett år senare. Hon debuterade 2009 med romanen *Flickan i flaskan*.

Siri och Edith 2009

Siri, Edith och musiken

JAG VET INTE LÄNGRE något annat sätt att vara än i det här skrivandet. Dörrar öppnas och stängs. Jag är den som minns, som ännu talar. Det finns där, i små fragment. Bit för bit lägger jag pusslet. Måste få se helheten träda fram. Edith spelar. Edith spelar i timmar varje dag. Hon kommer hem. Klär av sig ytterkläderna, lämnar sin bruna Fred Perry väska i hallen och går raka vägen till pianot. Tonerna är klara, porlande som vattnet i bäcken där pappa och jag tvättade oss. En varm silvrig vätska som rinner varmt in i mina öron, genom hela mig. Nedslagen är exakta, hennes händer träffsäkra. Det är mest klassiskt just nu. Och musik av Yann tiersen från filmen *Amélie*. Jag älskar hennes tolkning av soundtracket. *Comptine d'Un autre été: l'Après midi*. Den där lekfullheten samtidigt som där finns något annat. Ett djupt vemod från vänster hand som håller tempot. Det där enkla men ändå dova. Sorgen finns där men så bryter minnet av naiviteten, infantiliteten igenom. Högerhand dansar lekfullt över de svarta och vita tangenterna. Snabbare, snabbare. Så ljusst, så lätt. Glädjen finns där men ändå som något förlorat. Basen tränger igenom. De långsammare, dova vemodstonerna. De höga tonerna frammanade av höger hand dansar starkare och starkare, snabbare och snabbare som för att överrösta basen.

Edith! Edith! Hon är i musiken. Jag är i mitt skrivande. Vi behöver inte tala med varandra. Ingen av oss är ändå någonsin tysta. Vi skriker rakt ut. Det är



som med fiskarna man drar upp med nät ur hav, ur sjö. De sprattlar ljudlöst med vidöppna ögon. Det är fruktansvärt plägsamt för dem att lämna havet. Vad vet de om att leva på land? Om vi hörde deras skrik skulle vi aldrig mer fiska. Vi slår dem mot båtanten. Härt. Dunket när huvudet träffar glasfiberytan. Dunk. De slutar sprattla. Stelnar. Tystnar.

Tonerna från pianot fyller hela huset. Jag är glad att inga grannar klagat, jag skulle inte klara av att tvingas ta musiken ifrån henne också. Jag föreställer mig att hela hon skulle brista utan den. Hon skulle falla sönder som ett duralexglas. Det var förresten en hållbar glassort. Man kunde tappa dem utan att något hände. Men träffade de golvet på ett visst sätt gick de i hundratals små bitar. Det är faktiskt något av ett mirakel att Edith har hållit ihop. Hon sköter sina gymnasiestudier pliktstroget. Något mål har hon egentligen inte. Hon vet bara att hon inte får stanna. Stannar hon kommer hon aldrig i rörelse igen. Det här spelandet. Det är något maniskt över det. När hon är hemma spelar hon. Eller så gör hon sina läxor. Hon stänger dörren om sig. Och jag skriver. Vet inte längre något annat sätt att vara, att leva. Det är kanske för mig som med Edith. Om jag stannar kommer jag aldrig tillbaka.

Vi har levt så här några månader nu. Pianot från huset på Myråkern kom dagen före Edith. Det var viktigt att allt skulle vara klart när hon flyttade in. Pianot var viktigast av allt. Jag tömde mitt arbets-



rum och ordnade en arbetsvrå åt mig vid stockväggen i vardagsrummet i stället. Pianot placerades på andra sidan stockväggen i det som jag höll på att förvandla till Ediths rum. Det måste stå mot en inre vägg för att hållas stämt. Pappa lärde mig att man aldrig får placera ett piano mot en yttre vägg. Klangen förstörs, brister. Jag lät pianolocket stå öppet så att de vita och svarta tangenterna blotades. En prydlig hög med noter lockande ovanpå trots att jag vet att hon gärna spelar utan noter. Jag lät göra en ny namnskylt till ytterdörren, Siri och Edith Berg står det med snirkliga bokstäver på den lilla mässingsskylten. Jag har alltid varit rätt och slätt Siri för Edith. Elsa och Erik kallade mig för moster men jag kan inte påminna mig om att det ordet någonsin skulle ha slunkit ur Ediths mun. Kanske för att jag var så ung då Cecilia fick henne, sexton år, ingen kom på tanken att kalla mig för moster. Jag avgudade henne från första stund, lätsades ibland att hon var min baby. Minns ännu Cecilias tunna röst strax efter förlossningen när jag andäktigt satt med lilla Edith i famnen. "Jag vill att du tar hand om henne Siri om något skulle hända. Jag vill att du blir hennes gudmor." De orden ändrade allt, hela vår relation. Plötsligt hade vi någonting gemensamt. Systrarna Siri och Cecilia Berg. Jag satt där med det lilla byttet i famnen. Blicken stadigt fäst på det näpna ansiktet. Hon var så liten. Jag visste inte att en människovarelse kunde vara så skör och hjälplös. Jag hörde Cecilias tunna röst där

från sängen och någonstans strålade det in en värme i rummet och lade sig som mjukaste dun runt mig och den lilla varelsen i min famn. Jag lade min kind mot Ediths lena oförstörda ansikte, andades in hennes doft. Jag hade aldrig förr känt doften från en nyfödd. Så ren.

Ibland när jag skötte henne lätsades jag att hon var min, anade aldrig då att det skulle bli så här. Bara vi två.

Om jag blundar kan jag se kistlocken prydda med blommor framför mig. Jag täckte min systers kista med blommor i vitt och grönt. Viskade med läpparna tryckta mot locket.

"Cecilia, min syster, allt är rent nu. Du är ren." Men de färggranna mosaikfönstren i kyrkan tog udden av det vita. Takmålningarna och väggarnas mönster var alltför oroliga för att den enkla rena känslan skulle infinna sig. När jag satt i kyrkbänken och lyssnade till den tunga orgelmusiken insåg jag att jag misstagit mig. Orden jag viskade klingade falskt genom orgelns toner. Cecilia. Hon var inte ren. Hon hade aldrig varit så smutsig. Vi hade aldrig varit så smutsiga. Kantorns familj. Familjen Berg. Kan aldrig mer bli rena efter det hon gjorde. Det mest oförlätliga man kan göra.

Mamma accepterar inte fakta. Hon tror fortfarande att det är ett misstag. Att en mördare skall dyka upp som gubben ur lädan och rentvå Cecilia och därmed också henne själv. Jag försöker påminna henne om hur Cecilia var när hon var liten. Alla hennes märkliga lekar. Dödsannonserna. "Hon var lite egen men hon var ingen galning", svarar mamma. "Hon skulle aldrig ha klarat av att göra något sådant. Inte Cecilia." Mamma sticker sig in en stund de flesta dagarna. Min lägenhet ligger nära begravningsplatsen så hon viker ofta in på vägen till eller från gravbesöken. Tack och lov har hon inte tålmod att sitta någon lång stund. Hon dricker en kopp kaffe eller stannar på middag de dagar jag erbjuder. För Ediths skull. Men mest av allt för sin egen skull. Suckar alltid när hon går. Suckar över hur många timmar hon har kvar i den ensamma lägenheten innan hon kan gå och lägga sig och invänta den tunga men drömlösa sömnen tableterna ger henne. Hon kallar sin lägenhet för cellen. Den är nittio kvadratmeter. Rummen är stora och skulle vara luftiga om hon inte fyllt dem till brädden med möbler och anskrämliga prydnadssaker från huset, från hela hennes liv. Det liv som gått ifrån henne. Det som finns kvar är tingen. Porslinsaker, små statyer, vaser och klockor kämpar om utrymmet tillsammans med alla inramade fotografier. Allt finns bevarat. Stelt uppradat på hyllor, små runda bord och

byråer. Utan sakerna skulle hon tappa greppet helt. Hon stiger upp dag efter dag för att värda tingen i tillvaron. Hon har antagligen rört vid de där inramade småbarnsfotona, konfirmationsfotona och studentfotona oftare är hon rörde vid oss levande varelser. Att vistas med tingen, hålla saker fria från damm är hennes uppgift i livet. Det har alltid varit så. En torr trasa med en gnutta Pledge när jag var liten. Byttes senare ut mot en behändig dammvippa som nu fått ge vika för en magisk duk i microfiber som enligt mamma förenklat kampen mot alla former av damm och smuts. Edith och jag har lika många kvadratmeter att dela på som mamma och ändå saknar vi inte mera utrymme. Jag föredrar att hålla rummen fria från onödiga saker. Ytor ska vara öppna och avskalade. Naturligtvis vill jag ha rent omkring mig. Det är viktigt att diskbänken och arbetsbänken i sten blänker. Småprylar och prydnader stör mig och jag stoppar hellre undan saker eller slänger bort än fyller huset med krimskrams. Däremot unnar jag mig ett par buketter snittblommor i vitt varje fredag. Högstjälkade till den stora glasvasen i vardagsrummet och kortstjälkade till köksbordet. Helst vita krispiga tulpener trots att de är ganska dyra den här tiden på året.

Nittio kvadratmeter borde räcka för en ensam människa. Ändå denna klagan från mamma. Suckarna är lagom lågmälda. Det är meningen att jag, bara jag, skall höra dem, som om hon i misstag skulle råkat tänka högt. Jag låtsas att jag inte hör.

Edith går plikttroget till skolan och jag går till jobbet de dagar jag har undervisning. Annars är det vi två. Här i lägenheten. Utan musiken skulle det vara väldigt tyst. I början försökte jag verkligen tala. Jag pratade på fast jag inte fick något svar. Talande om vad som helst. Kommenterade nyheterna på radion, vädret, grannarnas kommande och färdande. Frågade om skolan. Om kamraterna. Tystnaden varje gång hon gick bort från pianot gjorde mig galen. Ändå är jag van vid tystnad. Men det är annorlunda när man är två. Tystnaden blir så märklig, så tjock, så fel. Det fick mig att pladdra på ännu mer. Jag kände mig som en tom tunna där några ensamma stenar skramlar omkring när man skakar på den. Till slut blev jag arg. "Edith, Edith. Du måste tala. Tala till mig! Tala till mig!" Och ändå. Egentligen talar hon för fullt. Man behöver bara titta in i hennes ögon för att se att hon talar om det som saknar ord. Om det ordlösa. Det borde jag ju veta. Jag har dem ju inte själv. Orden. Jag väntar ännu på att de skall komma. Kanske är det därför jag skri-

ver. Jag vet inte längre något annat sätt att leva, att vara. Men om jag skriver och skriver och skriver så kommer de kanske till slut. Just de orden jag väntar på. Är det så det är med Edith? Att hon väntar på de rätta orden.

Både psykologen och läkarna säger att de kommer tids nog. De säger att det är ett typiskt posttraumatiskt stresssymptom. Tids nog kommer hon att tala. Det hjälper inte att pressa henne. Snarare blir det värre av det. Jag tycker ändå att vi har hittat ett sätt att kommunicera. Jag i mitt skrivande. hon i sin musik. I varsitt rum. Väggen i stock mellan pianot och skrivbordet. Jag på en sida om väggen, hon på den andra. Öppnar och stänger dessa dörrar. Öppnar, stänger. Öppnar, stänger. Hennes spelande för mitt skrivande vidare. Och det att jag sitter och skriver ger henne en orsak att fortsätta spela.

Det händer att hon sjunger. Första gången hon sjöng klack något till. Jag stannade upp. Vågade nästan inte röra mig av rädsla att hon skulle tystna igen. Jag satt inte vid skrivbordet då. Jag stod i köket och lagade middag. När hon kom till bords började jag prata. Inte om sången. Jag försökte verka helt oberörd och talade om annat. Ställde de där dagliga frågorna om skolan och läxorna. Men det kom inget svar. Nu har jag börjat förstå att hon talar genom musiken. Texterna saknar betydelse. Sången är bara ett instrument som förstärker pianots toner ibland. Det är tonerna jag skall lyssna till. De är hennes språk, hennes värld. Jag behöver inte fråga "hur har din dag varit?" Det räcker med att jag lyssnar. Lyssnar till strukturerna, tempot, toner i dur, i moll. Hon är i musiken, är musiken. Jag i mitt skrivande.

24.10.2009

Idag är det exakt ett halvt år sen. Jag trodde aldrig att någonting sådant skulle hända mig. Eller fel: Jag trodde aldrig att något sådant händer. Man ser och hör saker på nyheterna, tänker stackars jävlar om sådana som drabbas. Som när tsunamin kom och drog med sig hela eller halva familjer. Plötsligt är jag den man tänker "stackars jävel" om. Den natten förvandlades jag till flickan med spjuten. Det känns som att två stycken genomborrar mig. Ett går rakt genom bröstet, det andra instucket i magen. Jag vandrar omkring med de osynliga spjuten skavande. Det trycker, skavar, skär. Jag förstår ännu inte att det har hänt. Glöm-

mer ibland cykeln som står utanför skolan och börjar vandra mot busshållplatsen. Glömmer fast jag hela tiden minns. Jag vill Hem. Hem. Men hem finns inte mer. Bara ett tomt hus, ett skal. Jag skriker men ingen vågar lyssna. Det finns ingen tröst, ingen mening.

Vi har biologiprovet den här veckan. Jag måste ta tag i fåglarna. Innan onsdag klockan 10.25 skall jag ha lärt mig namnet på nittionio fåglar. Jag skulle inte kunna bry mig mindre. Fåglar ... De flesta ser likadana ut. Svartvita, grådaskiga, vita, brunspräckliga. Sångarna är värst. Det finns mängder av dem. Skillnaderna är försvinnande små. Det är så onödigt. Vad spelar det för roll? Fågel som fågel. Jag kan inte minnas namnen, ser ingen skill-

nad på dem. Jag stirrar på en bild, säger namnet, tar nästa bild, går tillbaka till den förra. Då är den redan borta. Annat går. Engelska, modda och historia. Bara vi slipper pränta detaljer. Och efter att jag bytte till korta matten funkar det också. Men fåglarna. Pappa Jan kunde ibland stanna bilen i full extas. Pekade och skrek: "Se där, en havsörn!" För mig var det bara en svart fläck som svävade på himlen. En fågel helt enkelt. Men så är jag inte den som ser utan den som hör. Jag skulle hellre lära mig deras läten. Höra dem som en sång i skogen. Sångarna.

E.

ARVID MÖRNE- tävlingen 2012

– skönlitterär tävling
för finlandssvensk ungdom



Svenska folkskolans vänner utlyser Arvid Mörne-tävlingen 2012. Syftet med tävlingen är att främja intresset för skönlitterärt författarskap. Denna gång gäller tävlingen dikter.

Tävlingen står öppen för personer som vid tävlingstidens utgång inte fyllt 30 år. Ett första pris om 5 000 euro, ett andra pris om 3 000 euro och ett tredje pris om 2 000 euro delas ut. Svenska folkskolans vänner förbehåller sig publiceringsrätten till de prisbelönade tävlingsbidragen.

Instruktion för deltagande:

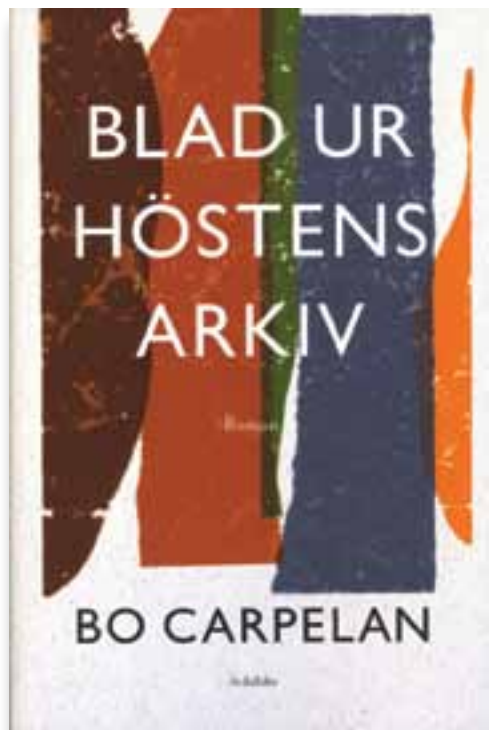
Ämnesvalet är fritt, och varje deltagare skall sända in minst fem men högst tio dikter. En förutsättning för deltagande är att dikterna inte tidigare har publicerats, att de är skrivna på svenska och att bidragsgivaren inte tidigare har publicerat sig i skönlitterär bokform. Manuskriften returneras inte, varför författarna för egen del bör ta en kopia av insända bidrag.

Manuskriften skall vara försedd med pseudonym och födelseår. Bifoga ett slutet kuvert med pseudonym, namn, personbeteckning, adress, telefonnummer och e-postadress.

Tävlingstiden utgår den 13 januari 2012 (poststämpel godkänns). Prisutdelning den 4 maj 2012.

Manuskriften sänds till Svenska folkskolans vänner, PB 198, 00121 Helsingfors. Märk kuvertet *Arvid Mörne-tävlingen*.

Närmare uppgifter om tävlingen ger SFV:s biträdande kanslichef Catharina Gripenberg, tel. 040-778 0351, catharina.gripenberg@sfv.fi



BO CARPELAN

Blad ur höstens arkiv

En höst flyttar Tomas Skarfelt ut till landet, till Udda för att vara nära sin gamla mor. Själv har han jobbat hela sitt liv på statistikcentralen, Statis. Vid sidan av jobbet har han skrivit och till och med publicerat en diktsamling. Under september, oktober och november sitter han och gör anteckningar om besöken hos mor på ålderdomshemmet, om Slanten, en grannpojke som han för viktiga samtal med, om naturens skiftningar men kanske framförallt om det som händer med honom själv: Han åldras, han blickar tillbaka, han fortsätter att ställa frågor. Han invaderas av minnen: "Allt möjligt försöker numera passera rakt igenom mig. Jag håller på att bli en diversehandel."

Under Bo Carpelans 65 år långa författargärning erhöll han en mängd priser och utmärkelser. Två gånger fick han Finlandiapriset, för romanerna *Urwind* och *Berg*. Han fick också det prestigefyllda Le Prix Européen. Bo Carpelans senaste bok, *Barndom* (2008) handlar om Davi och hans uppväxt i Helsingfors på 1930-talet.

I *Blad ur höstens arkiv* som blev Carpelans sista bok tar han upp mycket av det som varit centralt under hela författarskapet: naturen, vardaglig, inspirerande och gåtfull, skapandet som följer sina egna lagar, barndomen, kärleken och slutligen döden. *Blad ur höstens arkiv* är en storslagen avslutning på Bo Carpelans mångsidiga författarskap.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 30,00



SARA JUNGERSTEN

Wannabe

Det finns massor av berättelser om dem som lyckas, men är man en av dem som får stiga åt sidan finns ens story ingenstans. Tänk om det inte är sant att det handlar om att vilja lyckas. Tänk om det handlar om andra saker, om slumpen och könsmaktsordningen och om alla andra som vill lika mycket som man själv.

En av dem som vill är Tove, och det hon vill mest i livet är att bli skådespelare. I väntan på inträdesprovet till Teaterhögskolan jobbar hon på Wasa teater i en liten roll som sångare och dansare. Tove i spegeln är en vinnare, en stjärna. En utvald. En utbildad, framgångsrik skådespelare. Men det finns hinder på vägen.

Wannabe är en roman om att kämpa i en tid som inte godkänner misslyckanden. Den är också en underhållande berättelse om drömmen om att bli stjärna, om att känna sig utvald men ändå bli utanför.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 25,00



PEPPE ÖHMAN

Livet & barnet

Om att överleva som någons mamma

Peppe Öhmans blogg *Livet & Helsingfors* skulle egentligen bli en privat dagbok för hennes polare i andra städer och länder, men muterade långsamt till någonting helt annat. Nuförtiden handlar den populära bloggen främst om hennes jobb som chefredaktör på tidningen Papper, om hennes syn på världen, om kvinnofrågor och om vardagen som småbarnsmamma i stadens innekvarter.

Peppe har alltid varit ganska ointresserad av barn. Åtminstone var hon det fram tills hon själv blev mamma. I *Livet & barnet* berättar hon hur det känns att vara den enda i sällskapet vars biologiska klocka inte tickar, om rädslan att bli förälder och att förlora sin identitet i ett beige lättemam-malandskap. Går det att kombinera karriär med moderskap? Slutar den äktenskapliga passionen i samma stund som babyn gör entré? *Livet & barnet* beskriver med självironi, humor och emotionell skärpa föräldraskapet som en mognadsprocess som det är svårt att förbereda sig på innan man vet vad det hela egentligen handlar om.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 25,00



BENGT AHLFORS

Människan Vivica Bandler

82 skisser till ett porträtt

Vivica von Frenckell föddes i storfurstendömet huvudstad den 5 februari 1917. När hon dog i sitt hem på Villagatan i Helsingfors i juli 2004 hade hon ett ovanligt händelserikt och framgångsrikt liv bakom sig. Hon utbildade sig till agronom men på scenen utspelade sig hennes liv, hon var teaterchef och regissör i tre länder, Finland, Sverige och Norge.

Bengt Ahlfors, även han regissör, samarbetade med Vivica Bandler i många repriser främst på Lilla Teatern. Ahlfors bygger på Vivica Bandler omfattande arkiv och på egna minnen.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 34,00



ÅSA STENWALL

Att jag vill nånting mer

Essäer om nordisk samtidsprosa

Hur mår människan i nordisk prosa? Essäboken blottlägger mörka teman i den nya litteraturen, kontaktlöshet och förlorad livskontroll, olust och förlamning, fobier och en rationalitet som hotar att krackelera. Författaren vill inte se dessa tendenser enbart som ett litterärt modedefenomen; de berättar något mycket viktigt om vår samtid.

Essäerna diskuterar hur livet här och nu gestaltas hos ett urval nordiska författare.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 25,00



HEIDI GRÖNSTRAND & KRISTINA MALMIO (RED.)

Både och, sekä että

Om flerspråkighet. Monikielisydestä.

Vårt tvåspråkiga förlag ger i höst ut en genuint tvåspråkig bok! *Både och, sekä että* sammanför skribenter med personliga erfarenheter av tvåspråkighet och sådana, som är experter inom området.

Både och, sekä että betraktar ett flertal finländska minoritetsspråk och det mångspråkiga Finlands historia.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 30,00



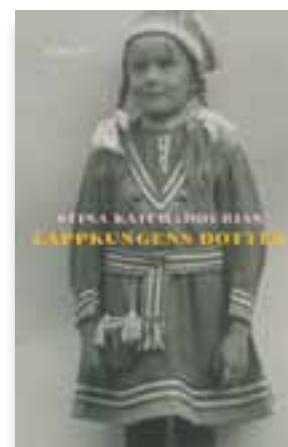
ERIK APPEL

Sista striden

Ilomants, augusti 1944

De allra sista striderna i fortsättningskriget mellan finnar och ryssar var tidvis mycket hårda och utmärktes av att det inte fanns några klara frontlinjer i de djupa ödemarkerna. Högkvarteret avdelade en särskild insatsstyrka under ledning av överste Erkki Raappana. Hans strategi var vågad: fienden skulle lockas i en fälla och inringas i två större "motti". Planen lyckades och finnarna fick ett stort krigsbyte. Viktigare var dock att det vid krigsslutet stod några sovjetiska styrkor inne på finskt område. Ryssarna gav upp sin avsikt att besätta Finland och lättade på sina fredsvillkor betydligt.

Cirkapris 35,00



STINA KATCHADOURIAN

Lappkungens dotter

En familjs historia under Finlands krig

Det har skrivits mycket om de tre krig Finland blev indraget i mellan åren 1939 och 1945. I Stina Katchadourians memoarer ligger fokus på det minst kända av dessa, Lapplandskriget, som skildras genom en vanlig borgerlig helsingforsisk familjs erfarenheter.

Boken baserar sig på hennes föräldrars rika brevväxling från krigsåren. Oro, längtan och rädsla blandas med en ivrig väntan på brev och ett kärt återseende. Boken är en bearbetning av boken *The Lapp King's Daughter* som utkom i USA 2010.

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 25,00



ANNA HÄRMÄLÄ

Du hör inte hit, Beiron



Beiron är en glad unghund som bor i en skog i nöjsam harmoni med grannhunden Jori. En dag upptäcker Beiron en affisch om en hundutställning – i den vill han delta och vinna pris och berömmelse! Väl framme på utställningsplatsen beundrar Beiron den ena vackra hundrasen efter den andra. "Får jag vara med?", frågar han, men ingen vill ha med honom i sitt gäng. Varifrån kommer Beiron egentligen och var finns den grupp som han tillhör?

Utkommer även som e-bok
Cirkapris 22,00

Utkommer också på finska på Schildts

Utställningen Regnskogens barn till Kristinestad

Naturbilder tagna av ungdomar i Honduras' regnskogar utställda på Bottenhavets sjukhus 20.9.–31.12.2011

NORDENS STÖRSTA NATURFOTOGALLERI BOTTENHAVETS Naturfoto, som finns i Bottenhavets sjukhus utrymmen i Kristinestad, arrangerar i samarbete med Naturvetenskapliga museet i Kuopio fotoutställningen Regnskogens barn. På sjukhuset hålls under hösten tio stora fotoutställningar med sammanlagt cirka 170 bilder. Hela utställningsprogrammet finns nedan.

– Bottenhavets sjukhus har länge varit känt för sin människovänliga atmosfär. Genom att ordna fotoutställningar för vi in upplevelser från naturen i det mitt i naturen belägna sjukhuset., berättar **Peter Riddar**, Kristinestads vård- och omsorgsdirektör.

Ny medicinsk forskning visar att naturen ger människan terapi, vars positiva effekter är konkreta och mätbara. Med hjälp av naturfotoutställningarna vill Kristinestads omsorgscentral dra nytta av naturens terapeutiska effekter

Utställningens färgsprakande naturbilder förmedlar stämningen i den tropiska regnskogen. Bilderna är tagna av barn och ungdomar som bor i Honduras i Centralamerika, och de ställs nu ut för andra gången i Europa.

Utställningen har producerats



FRANKLIN RAMIREZ

av Naturvetenskapliga museet i Kuopio i samarbete med organisationen Guaruma, som bedriver miljöfostran i Honduras. Guarumas målsättning är att främja skyddet av den tropiska regnskogen genom att lära ungdomarna idka näringsverksamhet som stöder hållbar utveckling.

Till verksamheten hör professionellt ledda kurser i miljöfostran, fotografering och datateknik samt kurser i engelska. Efter några år av intensiv träning kan ungdomarna fungera som naturguider, forskningsassistenter eller fotografer.

Nya näringsgrenar behövs när den stora efterfrågan på virket från regnskogarna som uppstått i Europa och Nord-Amerika uppmuntrar den fattiga befolkningen i Honduras avses belägna trakter till omfattande skogsavverkningar. Skövling av regnsko-



gen hör till de största miljöproblemen i Honduras. Förutom att skövlingen leder till att ett stort antal arter försvinner medverkar den också till en allt snabbare klimatförändring.

Idén att ordna denna fotoutställning uppkom när **Mari Wikholm**, som numera arbetar som naturpedagog på Naturvetenskapliga museet i Kuopio, bodde i byn Las Mangas och jobbade som frivillig för organisationen Guaruma 2006–2007.

Alla barn har rätt till kultur



Agneta
ERIKSSON

Direktör, Sydkustens landskapsförbund r.f.

FN:S BARNKONVENTION
SSLÅS fast att barn har rätt till vila och fritid, till lek och rekreation anpassad till barnets ålder samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Man erkänner även i konventionen barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.

PRAKTIKEN INNEBÄR DETTA att samhället uppmuntrar till att barn får ta del av konst och kultur som ger dem stimulans genom kulturyttringar av alla former. Tyvärr är det inte alltid lätt för barnet att i praktiken kunna möta kulturen på det egna språket. Det är heller inte självklart att kulturinsatser producerat av eller genom samhället når ut till de svenska barnen. Familjernas och barnens bakgrund och boningsort ger även varierande möjligheter att förverkliga barnens kulturbehov. Kom-


muner, privata aktörer och tredje sektorn kan stöda varandra för att garantera ett brett och kvalitetsmässigt högstående utbud av kultur för barn.

GENOM KULTUR- OCH KONSTFOSTRAN ges barn och unga en positiv

värdegrund, kännedom om sitt kulturarv, inspiration till egen aktivitet samt stöd för sin utveckling som individer. Barn och unga skall kunna uppleva glädjen i kulturen såväl som motiverad elev i inlärning, som aktiv kulturaktör och som kulturkonsument.

KULTUREN BERÖR HELA VÅRT liv. Under barndomen präglas vi av det vi upplever. Barn och ungdom behöver kunskap om och verktyg för att möta sin omvärld och kulturen är en viktig väg. Genom kulturmöten ges verktyg för lärande. Således behöver vi erbjuda högkvalitativ kulturstimulans i en bred genre till barn, oberoende kultur, språk eller behov av särskilt stöd.

Svenskbygdens Kryss 4/2011



SADES- SLAG FÖRBE- STALLA	HUVUD- STAD BÄDDAR OMBORD	TRYGG	OCH PÅ LATIN DJUR I KYRKAN	TRÄD- RADER
MÖBEL- STIL?		OFÖR- FALSKAD ÄR ORAK- NELIGT	SKA KUREN	
KAN HÖRAS I KYRKA	ÄR NOLLOR	ARGON I KEMIN GREKISKT TORG	ACKORD AFFÄR	ANGER VILKA
JÄTT- STOR	DÄLIG VANA	TVÄTT- RESTER FÄNGST- REP	FLITIG STEKEL ORÖRLIG	
JA FÖR SPANTOR	EPOK			
VÄRMAN- DE PLAGG STÅR I KOKET	SKÖLD- KUNSKAP GÖR DEN SOM VET	DYRKA- DES I EGYPTEN	STADS- LEDER	KOMIKER MED COSTELLO
STYRDE EGYPTEN KAN FÅ UTBROTT		LIND- GREN- FIGUR	DÄLIG VANA NÖD- TIDER	SPARAS FÖR FRAM- TIDEN
GÖR MAN SMÅLA VÄGAR	BLIVIT UT- GIVEN	NYTTIGT BAKVERK SJÖNG BAKOM		HEL- HETEN
KAN SOLEN VARA	MODE- SKAPARE TJUR- FAKTARE	KORT TITEL STOR VIKT	NÄSVISA HAR VI FÖR SYNS SKULL	KAN DRICKS- VATTEN VARA
KVALS- TER ÖGRUPP	ÄR AS	INTE I LAGTEXT KAN KLYVVAS	SITT- MÖBEL KVÄLLEN	RUM I SLOTT ÅSKAS
BASKISK GRUPP BAD- SÄTT	GUDOM I BABYLON GÖR SID- LAYOUT	PÅ I LONDON ÄRVA	FYLLA PÅ EJ VA- PENFÖR	YOKO ÄR FLORAN
NYTTJAR GJUTARE	KÖR I UPPSALA PUHVÄN	HAR TITTARE HAR ETT TORN	BY VACKER FÄGEL VATTEN- FORM	SLOG PÅ SLÅ LITEN FÄGEL
PARIS- GATA ÄTER- PREFIX	EDGAR ALLAN	STÅR FÖRST	JÄTTE- LIKT LAND- TUNGA	LÄGGER SKYTT KÄNNA PÅ SIG
KAN MAN FÅ I EKA	HAR VÄGAR I ÖDE- MARK	PRYDER PAKET	TEKNIK TITAN	TJOCKT RANDIGT YLLE- TÄCKE
		KAN VISS LOTT ÖE		"SER FRAM- TIDEN AN"
				LITTE- RAR REPTIL

Konstr: Anita Lingestad, Ostkryss/III: Lars-Owe Strömqvist

Namn: _____ Vinstbok för kryss 4/2011 är **Om något skulle hända**, av Christel Sundqvist (Se "Läsbiten").
 Adress: _____ Skicka in lösningarna före 11.11.2011 till Svenskbygden, PB 198, 00121 Helsingfors.
 Märk kuvertet "Kryss". Kom ihåg namn och adress.

Svenskbygdens Sudoku (lösningarna nederst på sidan)

Enkel

		5				4	3	
3			2					9
4	6					8		
	9	7	8	5			6	
				3				
4							8	
	8					9		
7	5	2						
6			7			2	4	

Expert

	3	6						4
4		5		8		1	3	
		1		4		9	8	
3				9	5	8	1	
			7	1		4		
				7				
					9			
		8		3	7		4	
		3	8					

Krysslösning 3/2011



UTAN KOSTUM LUGER VÖRFAH	G	SÖR DEN LAYOUT LAKAR- PRETEXT	A	KYLER NER ÄR KOR	I	SÄTTER I GÅRD MEDLA	S
KALLAS EDEN SAMMAT IN	P	PARADISET	FORMA	SVÄNGER PÅ SJÖN HAND- FLATSER	A	DANA	
FÖDA FÄRG SOM FRUKT	M	MAT	KAN KÄNNAS I TRÄSIG TÄND	G	GIRAR		
INLEDER SPINDEL VESA OMDÖME	A	APRIKOS	FILL- REKA ÖS I NORGE	S	SILA		
FASTE URP	I	IG	ÄR OLIKA	N	NOLLOR		
ÅSERAR FÖRAR PÅ SCEN RIKTBÄ	S	KORREKTA	KAN SES I DAMM VINNA	T	TUNN	LAND	SÄLAR- VÄPEN
DEN SLÅR MANHED	K	LIEN	KÄNN I KÖLD HÖLL TYST.	O	OS	ÅL	RRIAR
JÄ FÖR SPANTOR	L	AKTIE	STÄMMAR LÄNGT KOLONN- LÖTT.	E	BOLAG	GENA	MUNTL- LIG
TECKEN- SNITT	S	SKALLE	MER AN GOTT EUROPA TÄLLING	G	GODARE	RE	GOM
GÖR RENT	S	STIL	TÄNDER SCOTTER SKA REVN	E	GERELD	TR	RM
GÖR HALT	STÄDAR	OTTO	HAST- SPORT	M	MANIER	O	OKA
ÄTER- PREFIX KAN VÄR VARA	RE	OTT	HAN FÖRST	D	DN	UT	VALD
NYTTJAR SOM- MÄSSKA	STANNAR	ANADE	SVENSK TEJNING GER URP- LYSNING	N	NEGEN	EN	AR
LITTE MER GÖR SNO I STORM	SO	ANADE	HAN FÖRST	UT	UT	VALD	
KVÄNNO- NAMN "SKINK- NOTARE"	ÅLBREV	K	SVENSK TEJNING GER URP- LYSNING	F	FOTRIK	TIG	
ILSKEN KAN HÄSTAR SOM SÅL	DRYG	DAMKÖRE	FINN PÅ BRIELLEN FÖR I EGYPTEN	R	R	SK	AN
STADAR- BETARE	SKENA	TINAT	FAKTA	EN	P	PAMP	BEVITT- NAR
SÄMME SÄTTE ÖNGER VIBBY	SALT	ADE	VERK- LIGA BY	K	KARATE	E	Å
KAN SES PÅ VÄGG LÄMNAS KÖR	SMEDER	REALA	SES MED ELIOT	A	ALTARE		
KAN	UR	ROLIG	HÄNGER PÅ PUBAR	D	DARTTAVLOR		
UTSÖRS AV DE BASTA	ARVET	ELITEN	KAN GRAF- FETT- MÅLARE	S	SPREJA		

Konstr: Anita Lingestad, Ostkryss/III: Lars-Owe Strömqvist

Kryssvinnare

Kryssvinnare i Kryss 3/2011 är Björn Rönnlöf, Sottunga. Vinstboken torde vara framme.

Sudokulösningar

Enkel

8	3	6	9	1	2	7	5	4
4	9	5	7	8	6	1	3	2
2	7	1	5	4	3	9	8	6
3	2	4	6	9	5	8	1	7
5	8	7	1	2	4	6	9	3
6	1	9	3	7	8	4	2	5
1	5	2	4	6	9	3	7	8
9	6	8	2	3	7	5	4	1
7	4	3	8	5	1	2	6	9

Expert

8	3	6	9	1	2	7	5	4
4	9	5	7	8	6	1	3	2
2	7	1	5	4	3	9	8	6
3	2	4	6	9	5	8	1	7
5	8	7	1	2	4	6	9	3
6	1	9	3	7	8	4	2	5
1	5	2	4	6	9	3	7	8
9	6	8	2	3	7	5	4	1
7	4	3	8	5	1	2	6	9



Itella Green

SFV-kalendern

SFV:s årsbok



SFV-kalendern har publicerats i obruten följd sedan år 1886. Kalenderns längsta artikel är därför Thomas Rosenbergs djuplodning av SFV-kalenderns 125 år som analyserar publikationens innersta väsen ur olika synvinklar. Övriga artikelförfattare är Maria Kallio (*Tingens roll i Solveig von Schoultz roman Ansa och samvetet*), Per-Edvin Persson (*Antarktis*), Stig-Björn Nyberg (*Torparen Johan Gustaf Nyberg*), Kerstin Ilander (*Marie Linder*), Olle Spring (*Einar Pontåns språkmanifest*), Tove Fagerholm (*Varför läsa klassiker?*), Gustaf Sundman (*Barösund 1789*) och Tomas Järvinen (*Föreningar i förändring*). Som vanligt ingår även SFV:s årsberättelse samt fondredovisningen för år 2010.

172 sidor

10 e

SFV-kalendern (och tidningen Svenskbygden) är en medlemsförmån för SFV-medlemmarna, men de kan även beställas direkt från kansliet.

Beställ: sfv@sfv.fi eller tel: 09-6844 570

Kansli: Annegatan 12, Helsingfors

Fler böcker i SFV:s skriftserie: www.sfv.fi/publikationer •